

Partea I

Cadrul conceptual

1. Introducere: Definiții necesare

Dezvoltarea durabilă s-a vrut a fi o soluție la criza ecologică determinată de intensa exploatare industrială a resurselor și degradarea continuă a mediului, care caută în primul rând prezervarea calității mediului înconjurător, în prezent conceptul s-a extins asupra calității vieții în complexitatea sa, sub aspect economic dar și social.

Dezvoltarea durabilă se impune ca o necesitate obiectivă a zilelor noastre datorită următoarelor considerente:

- îmbunătățirea calității vieții (definiție mai generoasă a bunăstării și fericirii care include factorii ce au legătură cu mediul nostru înconjurător, precum și cu factorii economici);
- problemele mediului înconjurător (economice și sociale ce se întrepătrund, de aceea se recomandă o abordare integrată pentru a se putea ajunge la soluții durabile, bazate pe armonie);
- preocuparea față de nevoile generațiilor viitoare la fel ca și față de cele ale generațiilor actuale și căutarea evitării problemelor din viitor, acționând acum;
- importanța care se acordă azi mediului înconjurător și capacității lui de a susține activitatea umană;
- reconsiderarea creșterii nivelului de viață, având ca bază sănătatea și fericirea;
- necesitatea considerării economiei, societății și mediului înconjurător ca trei probleme unite, urmărind ca economia sănătoasă să ducă automat la o societate sănătoasă și la un mediu înconjurător sigur.

Cu timpul conceptul dezvoltării durabile a pătruns și în agricultură, ca răspuns la nenumăratele neajunsuri ale agriculturii convenționale și agriculturii intensive, din această perspectivă agricultura durabilă fiind un sistem de tehnologii și practici menite nu doar să asigure o producție satisfăcătoare, ci și să realizeze obiectivele ecologice. Astfel, în ultimele decenii s-a afirmat tot mai des că viabilitatea zonelor rurale nu poate să depindă numai de agricultură, ci trebuie totodată să consolideze rolul acesteia în protejarea mediului rural, în producerea de hrană sigură și de calitate, să contribuie la menținerea atractivității zonelor rurale pentru tineri și pentru cei ce se vor naște în viitor.

În contextul celor prezentate, lucrarea de față constituie încercarea de a realiza o investigație amplă în plan teoretic și practic a modului în care trebuie abordate fenomenele și procesele economice, sociale și ecologice din spațiul rural al Comunei Șuncuiuș, o analiză a fenomenelor și proceselor ce se manifestă în acest spațiu, dar și încercarea de a contura unele priorități în cadrul strategiei de dezvoltare durabilă a spațiului rural.

2. Strategia UE pentru Dezvoltare Durabilă

Dezvoltarea durabilă a devenit un obiectiv politic al Uniunii Europene începând cu anul 1997, prin includerea sa în Tratatul de la Maastricht. În anul 2001, Consiliul European de la Goteborg a adoptat Strategia de Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene, căreia i-a fost adăugată o dimensiune externă la Barcelona, în anul 2002. În anul 2005, Comisia Europeană a demarat un proces de revizuire a Strategiei, publicând, în luna februarie, o evaluare critică a progreselor înregistrate după 2001, care punctează și o serie de direcții de acțiune de urmat în continuare. Documentul a evidențiat și unele tendințe nesustenabile, cu efecte negative asupra mediului înconjurător, care puteau afecta dezvoltarea viitoare a Uniunii Europene, respectiv schimbările climatice, amenințările la adresa sănătății publice, sărăcia și excluziunea socială, epuizarea resurselor naturale și erodarea biodiversității. Ca urmare a identificării acestor probleme, în iunie 2005, șefii de state și guverne ai țărilor Uniunii Europene au adoptat o Declarație privind liniile directoare ale dezvoltării durabile, care încorporează Agenda de la Lisabona, revizuită, pentru creșterea economică și crearea de noi locuri de muncă drept o componentă esențială a obiectivului atotcuprinzător al dezvoltării durabile.

După o largă consultare, Comisia Europeană a prezentat, la 13 decembrie 2005, o propunere de revizuire a Strategiei de la Goteborg din 2001. Ca rezultat al acestui proces, Consiliul UE a adoptat, la 9 iunie 2006, Strategia reînnoită de Dezvoltare Durabilă, pentru o Europă extinsă. Documentul este conceput într-o viziune strategică unitară și coerentă, având ca **obiectiv general** îmbunătățirea continuă a calității vieții pentru generațiile prezente și viitoare prin crearea unor comunități sustenabile, capabile să gestioneze și să folosească resursele în mod eficient și să valorifice potențialul de inovare ecologică și socială al economiei în vederea asigurării prosperității, protecției mediului și coeziunii sociale.

Strategia UE pentru Dezvoltare Durabilă, ce reprezintă fundamentul Strategiei Naționale a României în domeniu, completează Strategia de la Lisabona și se dorește a fi un catalizator pentru cei ce elaborează politici publice și pentru opinia publică, în scopul schimbării comportamentului în societatea europeană și, respectiv, în societatea românească și implicării active a factorilor decizionali, publici și privați, precum și a cetățenilor în elaborarea, implementarea și monitorizarea obiectivelor dezvoltării durabile.

Responsabilitatea pentru implementarea Strategiei revine Uniunii Europene și statelor sale membre, implicând toate componentele instituționale la nivel comunitar și național.

Este subliniată, de asemenea, importanța unei strânse colaborări cu societatea civilă, partenerii sociali, comunitățile locale și cetățenii pentru atingerea obiectivelor dezvoltării durabile.

În acest scop, sunt identificate patru **obiective-cheie**:

- Protecția mediului, prin măsuri care să permită disocierea creșterii economice de impactul negativ asupra mediului;
- Echitatea și coeziunea socială, prin respectarea drepturilor fundamentale, diversității culturale, egalității de șanse și prin combaterea discriminării de orice fel;
- Prosperitatea economică, prin promovarea cunoașterii, inovării și competitivității pentru asigurarea unor standarde de viață ridicate și unor locuri de muncă bine plătite;
- Îndeplinirea responsabilităților internaționale ale UE prin promovarea instituțiilor democratice în slujba păcii, securității și libertății, a principiilor și practicilor dezvoltării durabile pretutindeni în lume.

În octombrie 2011, Comisia Europeană a adoptat propuneri legislative privind politica de coeziune pentru perioada 2014-2020.

Europa 2020 reprezintă strategia UE de creștere economică pentru următorii zece ani.

“Într-o lume aflată în permanentă schimbare, UE dorește să devină o economie inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii. Aceste trei priorități se sprijină reciproc și sunt în măsură să ajute UE și statele membre să obțină un nivel ridicat de ocupare a forței de muncă, de productivitate și de coeziune socială.

În practică, Uniunea a stabilit cinci obiective majore – privind ocuparea forței de muncă, inovarea, educația, incluziunea socială și mediul/energia - care urmează să fie îndeplinite până în 2020. Statele membre au adoptat propriile lor obiective naționale în aceste domenii. Diverse acțiuni la nivel european și național vin în sprijinul Strategiei.”

José Manuel Barroso - Președintele Comisiei Europene

Toate statele membre s-au angajat să contribuie la îndeplinirea obiectivelor strategiei Europa 2020. Totuși, fiecare țară are o situație economică distinctă și transpune obiectivele globale ale UE în obiective naționale, incluse în Programul național de reformă (un document care prezintă politicile țării respective și măsurile pe care le ia aceasta pentru a susține creșterea și crearea de locuri de muncă și pentru a îndeplini obiectivele strategiei Europa 2020). Planul național de reformă este prezentat în paralel cu programe de stabilitate sau de convergență, în care figurează planurile bugetare ale țării în cauză pentru următorii patru ani.

Uniunea Europeană face eforturi mari pentru a depăși criza economică și pentru a crea condițiile care să favorizeze dezvoltarea unei economii mai competitive, cu un grad mai ridicat de ocupare a forței de muncă.

Strategia Europa 2020 își propune să asigure o creștere economică:

- ✓ inteligentă, prin investiții mai eficiente în educație, cercetare și inovare;
- ✓ durabilă, prin orientarea decisivă către o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon;
- ✓ favorabilă incluziunii, prin punerea accentului pe crearea de locuri de muncă și pe reducerea sărăciei.

Strategia se concentrează pe cinci obiective ambițioase privind ocuparea forței de muncă, inovarea, educația, reducerea sărăciei și energia/clima.

Pentru ca Strategia Europa 2020 să dea roade, a fost instituit un sistem de guvernare economică menit să coordoneze acțiunile politice derulate la nivelul UE și la nivel național.

Pentru a măsura progresele realizate în îndeplinirea obiectivelor Strategiei 2020, au fost stabilite 5 obiective majore la nivelul UE.

- Ocuparea forței de muncă
 - o rată de ocupare a forței de muncă de 75 % în rândul populației cu vârste cuprinse între 20 și 64 de ani;
- Cercetare și dezvoltare
 - alocarea a 3% din PIB-ul UE pentru cercetare și dezvoltare;
- Schimbările climatice și utilizarea durabilă a energiei
 - reducerea cu 20% a emisiilor de gaze cu efect de seră (sau chiar cu 30%, în condiții favorabile) față de nivelurile înregistrate în 1990;
 - creșterea ponderii surselor de energie regenerabile până la 20%;
 - creșterea cu 20% a eficienței energetice;
- Educație
 - reducerea sub 10% a ratei de părăsire timpurie a școlii;
 - creșterea la peste 40% a ponderii absolvenților de studii superioare în rândul populației în vârstă de 30-34 de ani;

- Lupta împotriva sărăciei și a excluziunii sociale
 - reducerea cu cel puțin 20 de milioane a numărului persoanelor care suferă sau riscă să sufere de pe urma sărăciei și a excluziunii sociale.

Pentru România, ca stat membru al Uniunii Europene, dezvoltarea durabilă nu este una dintre opțiunile posibile, ci singura perspectivă rațională a devenirii naționale, având ca rezultat statornicirea unei noi paradigme de dezvoltare prin confluința factorilor economici, sociali și de mediu.

3. Dezvoltarea locală plasată sub responsabilitatea comunității (CLLD)

Acest tip de acțiuni utilizabil la nivel subregional este bazat pe experiența inițiativei LEADER, care a beneficiat de sprijin UE permanent începând cu 1991, și care a devenit un element tot mai important al politicii de dezvoltare rurală, iar din 2007 și al politicii de pescuit. Dezvoltarea locală plasată sub responsabilitatea comunității a fost concepută pentru a ajuta actorii din zonele rurale să analizeze potențialul regiunii lor locale, și s-a dovedit a fi un instrument eficace și eficient în ceea ce privește punerea în aplicare a politicilor de dezvoltare. CLLD este un instrument complementar altor forme de sprijinire a dezvoltării locale, putând fi asociat unor intervenții sectoriale sau integrate stabilite la nivel național sau regional.

Această abordare de tip bottom-up (de jos-în-sus) presupune formarea unor Grupuri de Acțiune Locală (GAL), formate din reprezentanți ai intereselor socio-economice locale ale sectoarelor public și privat, teritoriul de interes fiind reprezentat de suprafața unităților administrativ-teritoriale cuprinse în GAL. Grupurile de Acțiune Locală elaborează și aplică strategii integrate și multisectoriale de dezvoltare locală, coerente cu programele din care primesc sprijin și care cuprind cel puțin următoarele elemente:

- Analiză de nevoi și evaluarea potențialului local (teritorial) de dezvoltare;
- Definirea zonei și populației care fac obiectul strategiei;
- Stabilirea unor obiective clare și măsurabile;
- Plan de acțiune care include transpunerea obiectivelor în acțiuni;
- Proceduri de monitorizare și plan financiar.

Pentru atingerea obiectivelor stabilite prin strategiile de dezvoltare locală, vor fi selectate și implementate proiecte specifice, printr-o utilizare integrată și conectată a fondurilor. Conform propunerii Comisiei Europene procesul de selecție trebuie realizat astfel încât cel puțin 50 % din voturi să provină din afara sectorului public.

Măsura LEADER corespunde tuturor obiectivelor transversale din PNDR 2014-2020, după cum urmează:

- ❖ **Mediul și schimbările climatice.** Prin măsurile de interes local ce ar putea fi finanțate prin LEADER 2014-2020, se au în vedere și acțiunile de atenuare a schimbărilor climatice care vizează atât limitarea emisiilor din agricultură și silvicultură, generate de activități-cheie, precum producția animalieră și utilizarea îngrășămintelor, cât și intensificarea activității de sechestrare a carbonului, în ceea ce privește exploatarea terenurilor, schimbarea destinației terenurilor și silvicultura.
- ❖ **Inovarea, transferul de cunoștințe și informarea.** Măsura facilitează dezvoltarea, folosirea și transferul de idei, produse sau tehnologii noi pentru a îmbunătăți un anumit sistem, produs, serviciu, etc. Măsura va contribui astfel în mod semnificativ la:
 - creșterea competitivității sectorului agro-alimentar (mai ales prin promovarea tehnologiilor inovative);
 - promovarea acțiunilor de cooperare;
 - creșterea conștientizării și introducerea de sisteme inovative în domeniul protecției ecosistemelor și biodiversității;
 - promovarea tehnologiilor și ideilor inovatoare în scopul utilizării eficiente a resurselor și adaptării la schimbările climatice și promovarea incluziunii sociale și a dezvoltării economice a zonelor rurale.

În perioada de programare 2014-2020, programul LEADER va stimula dezvoltarea de operațiuni inovatoare, demonstrative și transferabile care să ilustreze noile căi pe care le poate utiliza dezvoltarea rurală. Transferul de cunoștințe și inovarea vor răspunde în cadrul acestei măsuri printr-un set de instrumente menit să încurajeze **măsurile inovative specifice LEADER** mai ales prin identificarea și transferul de bune practici și adaptarea acestora la contextul local.

Comuna Șuncuiuș se pregătește pentru perioada de programare 2014-2020 în ceea ce privește programul LEADER, astfel începându-se demersurile de aderare la Grupul de Acțiune Locală Piatra Șoimului.

4. Măsurile de conformitate cu obiectivele dezvoltării durabile adoptate de România

România se confruntă cu provocări în atingerea potențialului economic și social al sectorului agroalimentar. Spațiul rural înregistrează per ansamblu mari deficiențe, acesta fiind caracterizat de:

- deficiențe structurale persistente;
- nivel scăzut al activității antreprenoriale și al valorii adăugate, cu activități ce necesită un aport intensiv al forței de muncă, în special în agricultura de (semi)subzistență;
- orientare modestă către export;
- investiții scăzute;
- acces la servicii și infrastructură cu mult sub nivelul zonelor urbane;
- discrepanțe regionale din ce în ce mai mari;
- pondere mare a populației aflată în risc de sărăcie și excluziune socială și o serie de riscuri ambientale și provocate de om, agravate de schimbările climatice, care reprezintă o amenințare pentru zonele rurale și pentru întreaga țară.

Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) 2014-2020 reprezintă o oportunitate reală pentru a aborda punctele slabe, pe baza consolidării punctelor tari ale sectorului și pe baza progresului realizat prin PNDR 2007-2013. Au fost înregistrate îmbunătățiri semnificative în perioada 2007-2013, în special cu privire la o mai bună integrare a producătorilor și procesatorilor în lanțul agro-alimentar, reînnoirea generațiilor de fermieri, aplicarea de practici și realizarea de investiții prietenoase cu mediul, economii locale diversificate și infrastructura locală.

PNDR 2014-2020 va aborda în mod strategic următoarele priorități:

- schimbarea structurală a sectorului agro-alimentar și competitivitatea;
- managementul resurselor naturale;
- dezvoltarea rurală locală echilibrată, în conformitate cu Acordul de Parteneriat. Aceste priorități sunt corelate cu obiectivele strategice definite la nivel național cu Politica Agricolă Comună și cu Strategia Europa 2020.

Nevoile specifice, identificate vor fi abordate prin acțiuni realizate în cadrul priorităților FEADR. Sprijinul va fi direcționat către acțiunile cu cel mai mare impact asupra îndeplinirii obiectivelor.

Schimbarea structurală a sectorului agro-alimentar și competitivitatea

Principalele nevoi identificate în cadrul sectorului agro-alimentar din România vizează: schimbarea structurală și competitivitatea. Nevoile structurale se referă în primul rând la restructurarea fermelor mici și mijlocii, cu scopul creșterii nivelului de viabilitate și de orientare către piață, dată fiind ponderea mare de ferme mici și fermieri în vârstă. În particular, sectorul pomicol a înregistrat un declin semnificativ începând cu 1990, atât în materie de suprafețe cultivate, cât și de productivitate, afectând furnizarea de fructe proaspete, materie primă pentru procesare și competitivitatea sectorului în general.

Creșterea competitivității agriculturii, silviculturii și sectorului alimentar este esențială pentru îmbunătățirea performanței și vitalității zonelor rurale și pentru crearea de locuri de muncă și prin urmare, reprezintă elementul central al acestei strategii. Există potențial pentru creșterea producției de alimente de calitate, integrarea mai bună pe piață, substituirea importurilor, creșterea exporturilor și modernizarea sectorului agro-alimentar. Pentru accelerarea creșterii economice, care va facilita convergența veniturilor față de media UE, este necesară realizarea de investiții pentru îmbunătățirea competitivității, în special în fermele mici și mijlocii, și în unitățile de procesare cu potențial de dezvoltare.

Domeniile specifice de intervenție vor fi:

- creșterea productivității și inovării în toate tipurile de ferme și în sectorul de procesare, date fiind caracterul insuficient al echipamentelor tehnice și nivelul inadecvat de formare profesională;
- creșterea valorii adăugate a produselor agro-alimentare, dată fiind ponderea foarte mare a produselor primare și îmbunătățirea accesului exploatațiilor agricole și forestiere la infrastructură.

Managementul resurselor naturale

România are un mediu natural foarte diversificat, caracterizat de resurse abundente și de potențial pentru producția de energie regenerabilă și pentru o eficiență sporită a utilizării resurselor. Cu toate acestea, mediul, biodiversitatea și ecosistemele sunt afectate de presiunea exercitată atât de procesele naturale cât și de procesele de evoluție și de intensificare a activităților economice. Una dintre nevoile presante este aceea de a îmbunătăți protecția mediului și de a face trecerea la practici mai durabile în agricultură, silvicultură, și, în general, în zonele rurale. Aici sunt incluse și acțiuni de atenuare a schimbărilor climatice și adaptare la influențele acestora. Mediul și schimbările climatice sunt considerate obiective transversale.

Dezvoltarea teritorială echilibrată

Zonele rurale joacă un important rol socio-economic în România, deoarece au o pondere mare în suprafața totală a teritoriului și asigură locuri de muncă, producție alimentară și spațiu de locuit. Deși aceste zone sunt caracterizate de existența unor resurse umane și naturale semnificative, analiza socioeconomică a identificat o serie de provocări și problematici principale legate de dezvoltarea acestora:

- migrare (în special a tinerilor și a persoanelor cu studii) din cauza lipsei de oportunități și acces la servicii de calitate, activități de instruire și de dezvoltare a aptitudinilor;

- infrastructură locală subdezvoltată și acces limitat la finanțare, care limitează activitatea economică și număr mare de persoane (în special persoane dezavantajate) expuse riscului de sărăcie.

Ca urmare a nevoilor identificate, Planul Național de Dezvoltare Rurală 2014 – 2020 cuprinde următoarele măsuri de acțiune:

I. Măsuri de investiții în sectorul agricol, în întreprinderi rurale și în spațiul rural

1. Investiții în active fizice:

- Investiții în exploatații agricole;
- Investiții în procesarea/marketingul produselor agricole;
- Investiții pentru dezvoltarea, modernizarea și adaptarea infrastructurii agricole și forestiere;

2. Dezvoltarea exploatațiilor și a întreprinderilor:

- Sprijin pentru instalarea tinerilor fermieri;
- Sprijin pentru înființarea de activități neagricole în zone rurale;
- Sprijin pentru dezvoltarea fermelor mici;
- Investiții în crearea și dezvoltarea de activități neagricole;

3. Servicii de bază și reînnoirea satelor în zonele rurale

II. LEADER – beneficiari fiind Grupurile de Acțiune Locală (GAL)

III. Subprogram dedicat sectorului pomicol

1. Investiții în active fizice (Investiții în exploatații agricole, Investiții în marketingul produselor agricole)

2. Cooperare

3. Grupuri de producători

Partea II

Situația actuală a sistemului socio-economic și a capitalului natural al Comunei Șuncuiuș

1. Capitalul natural

Localizare

Comuna Șuncuiuș este poziționată în depresiunea Vad – Borod, în vecinătatea Munților Pădurea Craiului, pe zona mijlocie a râului Crișul Repede, în partea de est a județului Bihor. Comuna are în componență satele:

- Șuncuiuș (centru de comună)
- Bălnaca
- Zece Hotare
- Bălnaca Groși

Comuna Șuncuiuș este situată între:

- comuna Vadu-Crișului la vest,
- comuna Dobrești la sud-vest,
- comuna Borod la nord,
- comuna Bratca la est,
- comuna Roșia în sud.

Relief

Relieful Comunei Șuncuiuș este definit de poziționarea sa în depresiunea Vad – Borod și a munților Pădurea Craiului.

Munții Pădurea Craiului sunt constituiți dintr-o mare varietate de formațiuni: calcare mezozoice (85% din total), șisturi cristaline cu intruziuni granitice, conglomerate și gresii permieni și triasice, andezite și piroclastite neogene și sedimentar miocen (în zonele marginale), această situație determinând și o anumită specificitate în relief, îndeosebi în privința prezenței carstului, despre care se poate spune că este o caracteristică a acestui spațiu montan.

Scufundarea badeniană, foarte bine pusă în evidență pe toată latura vestică a Carpaților Occidentali, a imprimat Munților Pădurea Craiului caracterul de horst, mărginit de depresiunea Vad - Borod. Acțiunea de lăsare pe vertical și fragmentarea accentuată a imprimat unității montane altitudini medii reduse, de numai 700 – 800 m, fapt care le confera aspectul de dealuri mai înalte. În puține situații, cu totul insular însă, se înregistrează altitudini de peste 1000 m (1027 m în vf. Hodringușa). La trecerea spre zona mai joasă a depresiunii Vad – Borod se interpun piemonturi și glacisuri piemontane.

Munții Pădurea Craiului, prin pachetele groase de roci carstificabile, în alternanță cu cele necarstificabile, este un domeniu important al reliefului carstic. Exocarstului îi aparțin numeroasele doline, uvale, gropi și depresiuni carstice, foarte multe ponoare, izvoare carstice și izbucuri, văi și platouri carstice. În cazul endocarstului se remarcă avenele, drenajele subterane și peșterile, pe teritoriul Comunei Șuncuiuș găsindu-se intrarea în cea mai lungă peșteră din România, Peștera Vântului, unde lungimea galeriilor cartate până în prezent este de peste 45 km. Peștera Vântului este străbătută de un curs subteran de apă. Se numește Peștera Vântului datorită curenților de aer extrem de puternici care pot fi simțiți în peșteră, în special la intrare. Este o rezervație naturală extrem de bogată și valoroasă din punct de vedere științific. A fost explorată pentru prima dată în 1952. Intrarea în peșteră este situată pe malul stâng al Crișului, lângă Frântură, la o altitudine de 300 de metri. Peștera nu este deschisă publicului, fiind rezervată cercetărilor științifice.

Hidrologie

Rețeaua hidrografică terană este ușor dezorganizată, în drumul său prin depresiune adâncindu-se în mod deosebit și formând mici sectoare de chei, iar cea subterană are o dezvoltare destul de semnificativă. Principalul colector este Crișul Repede, care între Remeți și Vadul Crișului își formează un spectaculos defileu.

Depresiunea Șuncuiuș este cea mai reprezentativă din întreg defileul, lățimea depășește 3 km, având o formă romboidală cu axa mare lungă de 5-6 km, orientată de-a lungul Crișului, și cea mai mică urcând pe cele două văi afluate Crișului: Izbândișul pe partea stângă și Orostelecul pe cea dreaptă. În aval de Șuncuiuș, pe o distanță de 3 km, se

dezvoltă ultima și cea mai importantă porțiune de defileu. Aici, Crișul Repede fierăstruiește versantul calcaros desfășurat între vârfurile Pojorâta (685 m) și dealul Măgurii (566 m), de-a lungul unei văi înguste, numită "Cheile Crișului Repede".

Comuna Șuncuiuș este străbătută de Râul Crișul Repede, pe o lungime de 7 km, și de afluenții acestuia. Dintre afluenții permanenți se remarcă Izbândișul și Mișidul, care izvorăsc de pe teritoriul comunei, precum și o serie de pâraie care curg în funcție de sezon și de precipitații: Groși, Măguranul, Valea Țarinii, Făgetul.

În aval de Șuncuiuș, pe o distanță de 3 km, se dezvoltă ultima și cea mai importantă porțiune de defileu. Acest curs al apei are un peisaj variat, cu apariția abrupturilor sub formă de potcoavă ale malurilor concave, a unui relief profilat cu piscuri, nișe, guri de peșteri, grohotișuri.

Ceea ce asigură acestui defileu o resursă turistică de amploare sunt peșterile. Ele se dezvoltă pe versantul stâng, acolo unde pâraiele, dar și alte organisme de drenaj s-au subteranizat, generându-le. De-a lungul celor 2 km de defileu se deschid 34 de cavități, ademenind prin intrarea lor, așa cum o fac Peștera Unguru Mare (554 m) sau Peștera Napistileului (195 m).

Clima

Climatic, zona este supusă influențelor maselor de aer vestice, cu consecințe corespunzătoare în temperatură, precipitații, vegetație, soluri, grad de umanizare etc.

Temperatura medie anuală este de 6 - 8°C în spațiul montan, urcând la 8 - 9°C în zona depresionară.

Media precipitațiilor este de 900 mm/an. Precipitațiile abundente se datorează în special curenților de aer încărcăți cu vapori de apă ce vin din Câmpia Tisei și întâlnesc bariera împădurită și mai înaltă a Pădurii Craiului, unde se produce condensarea. Perioadele cu umiditate ridicată, cum ar fi în general sfârșitul lunii mai și prima jumătate a lui iunie, alternează cu perioade în care precipitațiile sunt foarte sărace. Iarna propriu-zisă se instalează în masiv abia la sfârșitul lunii decembrie.

Durata de stralucire a soarelui însumează un număr de peste 1 900 de ore anual. Cu toate acestea, numărul de zile în întregime cu cer senin este într-un an în jur de 50, iar numărul de zile cu cer acoperit ajunge la 110-120 anual. Nebulozitatea oscilează între 5,5-6 zecimi, în raport cu altitudinea.

Vegetația și fauna

O mare suprafață a Munților Pădurea Craiului este acoperită de păduri, însăși denumirea acestui masiv atrage atenția că în trecut aria pădurilor era mult mai largă. Substratul calcaros pierzând foarte repede apa de ploaie nu este favorabil regenerării arboretului, așa încât pe platourile carstice o parte din pădurile exploatare în trecut au devenit cu timpul pajiști, iar grupurile de arbori ce mai dăinuiesc aici-colo sunt o mărturie a vechilor păduri.

Etajarea vegetației este puțin evidențiată, întinsele păduri de foioase, în care apar pâlcuri rare de molizi, sunt întrerupte de poieni largi, instalate în special pe platourile carstice. În pădurile de foioase, dominant este fagul (*Fagus silvatica*), în pâlcuri răzlețe apare gorunul (*Quercus sessiliflora*) și castanul sălbatic (*Castanea saliva*). Mai rar se întâlnește carpenul (*Carpinus betulus*), mesteacănul (*Betula verrucosa*), platanul de munte (*Acer pseudoplatanus*) și cireșul (*Cerasus avium*). Dintre arbuști amintim alunul (*Corylus avellana*), cornul (*Cornus mas*) și porumbarul cu ghimpi (*Prunus spinosa*), care populează marginile dolinelor ori zonele stâncoase de mică altitudine. Zmeurișuri și murarii întinse se dezvoltă în special pe coastele domoale constituite din roci necarstificabile. Grohotișurile de gresii sunt acoperite de câmpuri de ferigi cu frunze mari. În locurile mlaștinoase se dezvoltă brusturi (*Arctium lappa*), bumbacarite (*Eriophorum latifolium*) și poroinici (*Orchis purpurea*).

Câmpuri întregi de fânețe sunt smălțuite de flori divers colorate; margarete (*Chrysanthemum leucanthemum*), sabiuța (*Gladiolus hybridus*), diferite leguminoase și labiate cu flori colorate, cicoarea, clopoței constituie un covor gros ce acoperă mai toate pajiștile din acești munți și pot fi admirate pe platourile rezervate pentru cosit.

Pe coastele abrupte apar de obicei degetarul (*Digitalis grandiflora*), papalaul (*Physalis alkekengi*) și fragii, ultimii din abundență în tăieturile vechi de pădure. Numeroase ciuperci împânzesc pădurile și răriștile, în special în verile ploioase și călduroase; gălbiori sau urechiușe, minatarci, vineciori — de evitat cei cu palaria roșie și lamele albe — gustoasele oiene ori ciupercile de bălegar.

În pădurile largi ce acoperă masivul și-au găsit adăpost o serie de animale sălbatice. Urșii și lupii sunt tot mai puțini și se găsesc spre partea estică a masivului, în zonele neumblate de oameni. În schimb a crescut mult fondul cinegetic reprezentat prin iepuri, vulpi, căpriori, cerbi și mistreți, vidra, pisica sălbatică, râsul.

În peșteri au fost descoperite o serie de mici viețuitoare (insecte, răcușori, păianjeni, viermi), prin studiul cărora biospeologii Institutului de speologie „Em. Racovita” din Cluj-Napoca încearcă să lămurească o seamă de necunoscute ale evoluției viețuitoarelor.

Numeroase păsări populează pădurile: șoimul rândunelelor, uliul păsărar, cioful de pădure. În zona de defileu, fauna este alcătuită din amfibieni și reptile: specii de tritoni, gușter, șopârla de ziduri, salamandre, șarpele lui Esculap.

Apele sunt populate de păstrăv indigen, lipan, loștriță, clean, mreană, crap.

Defileul Crișului Repede creat în zona comunei Șuncuiuș este rezervație naturală din 1955 pe o distanță de 3 km. Acest defileu prezintă un mare interes pentru cercetători în ceea ce privește flora și fauna actuală și fosilă. Defileul prezintă o varietate mare de plante existând 1500 specii vegetale. Există un număr ridicat de plante ocrotite cum ar fi: lăleaua peștriță (*Fritilaria*), Ghimpele (*Ruscus aculeatus*), migdalul pitic (*Amygdalus mana*), dediței (*Pulsatilla montana*).

Fondul Funciar (conform datelor INS 2012)

Comuna Șuncuiuș are o suprafață totală de 7204 ha repartizată astfel:

- I. Suprafața agricolă – 4542 ha, din care:
 - arabil – 1016 ha;
 - pășuni – 2534 ha;
 - fânețe – 992 ha;

- II. Suprafața ocupată cu terenuri neagricole – 2662 ha, din care:
 - păduri și alte terenuri cu vegetație forestieră – 2322 ha
 - ape și bălți – 42 ha
 - suprafața ocupată cu construcții – 171 ha
 - suprafața ocupată de căi de comunicații – 36 ha
 - terenuri degradate și neproductive – 91 ha

Din suprafața totală de 7204 ha, 5013 ha sunt în proprietate privată, astfel:

- I. Suprafața agricolă - 4289 ha, astfel:
 - arabil – 1016 ha
 - pășuni - 2284 ha
 - fânețe - 989 ha

- II. Suprafața cu terenuri neagricole – 724 ha, astfel:
 - păduri și alte terenuri cu vegetație forestieră - 616 ha
 - suprafața ocupată cu construcții – 63 ha
 - terenuri degradate și neproductive – 45 ha

Din suprafața totală de 7204 ha, 2191 ha sunt în proprietatea statului, astfel:

- I. Suprafața agricolă - 253 ha, astfel:
 - pășuni - 250 ha
 - fânețe - 3 ha

II. Suprafața cu terenuri neagricole – 1938 ha, astfel:

- păduri și alte terenuri cu vegetație forestieră – 1706 ha
- ape și bălți – 42 ha
- suprafața ocupată cu construcții – 108 ha
- suprafața ocupată de căi de comunicații – 36 ha
- terenuri degradate și neproductive – 46 ha

2. Capitalul antropic

Situația generală este caracterizată de o tranziție întârziată la o economie de piață funcțională, cu complicații suplimentare generate de o gestionare defectuoasă pe fondul unei moșteniri istorice dificile și unor deformări structurale severe intervenite în ultimele 3-4 decenii.

În ultimele decenii, Comuna Șuncuiuș a fost o așezare rurală cu funcții predominant industriale, mai precis o așezare rurală cu industrie extractivă. Apariția sa a fost favorizată de existența resurselor naturale locale (calcar și argilă refractară).

În cadrul acestui tip funcțional de așezări rurale peste 65% din populația activă lucrează în industrie, iar valoarea producției industriale depășește 70% din producția globală. Așezări rurale cu industrie extractivă.

Repere istorice

Șuncuiuș este datat documentar din anul 1256, sub numele de Sunkulus, apărând în însemnările făcute de un diplomat de a lui Bela al IV-lea, regele Ungariei.

Comuna Șuncuiuș făcând parte din domeniul Șinteului apare în documente în repetate rânduri, astfel apare în anii 1264, 1284, 1508 și 1604. Pe aceste meleaguri, la început de sec. al XVII-lea sau stabilit, foștii domni ai țării Romnești: Gavrilas Movilă și Constantin Șerban în pribegie, care au încercat să-și regrupeze armatele în vederea reocupării tronurilor pierdute. Istoria contemporană a acestor localități are evenimente de patriotism prin sacrificiul suprem a lui George Groza și Mihai Ungur care au fost uciși fără milă de armata maghiară imediat după data Marii Uniri din 1918, împreună cu un grup de consăteni. Localnicii au fost decorați cu numeroase medalii pe parcursul celui de-al doilea război mondial fiind veterani de război. Șuncuiuș-ul a fost proclamat comună în 1964, intrând în jurisdicția ei terenuri care făceau parte din teritoriul comunelor din jur, ca urmare a reorganizării administrative a țării. Prin aceeași perioadă a fost desființată și comuna Zecehotare, astăzi făcând parte din comuna Șuncuiuș, ca și sat aparținător.

Comuna a înregistrat o dezvoltare industrială puternică, care s-a produs după terminarea celui de-al doilea război mondial, odată cu deschiderea unei mine de zăcăminte de argilă și a uneia cu zăcăminte de bauxită pe teritoriul de astăzi al comunei, în perioada dinaintea revoluției din 1989, problema argilei de la Șuncuiuș fiind considerată problemă de interes național.

Industria

Activitățile industriale din zonă se bazau pe industria extractivă și cea de prelucrare a materiei prime. De altfel, profilul industrial al regiunii s-a transformat din forma inițială tradițională, larg dezvoltată în trecut, în una modernă, caracteristică celei de a doua jumătăți a secolului trecut. Profilul industrial era o caracteristică a Comunei Șuncuiuș, unde activitățile miniere și de prelucrare au atins intensități deosebite.

După anul 1990, economia Comunei Șuncuiuș este zguduită de pierderea celei mai importante activități economice generatoare de venituri și de locuri de muncă, care a fost întreprinderea minieră din localitate. Actualmente fosta exploatare minieră Șuncuiuș, aparține de societatea comercială Bega Minerale S.A. din Timișoara, care mai are un număr de 65 de angajați, aprox 10% din numărul de angajați de dinainte de 1989.

În comuna Șuncuiuș există un număr de 147 de agenți economici, toți cu capital integral privat, care derulează activități economice în diferite domenii. Dintre agenții economici de pe raza Comunei Șuncuiuș, 88 sunt constituiți conform OUG 44/2008 în persoane fizice autorizate (PFA), întreprinderi individuale (II), întreprinderi familiale (IF) iar 57 sunt societăți comerciale (SC).

Societățile comerciale de pe raza Comunei Șuncuiuș desfășoară următoarele activități economice:

- 1 agent economic în domeniul cultivării plantelor;
- 3 agenți economici în domeniul forestier;
- 1 agent economic în domeniul extracției pietrișului și nisipului; extracția argilei și caolinului;

- 1 agent economic în domeniul fabricării produselor lactate și a brânzeturilor;
- 2 agenți economici în domeniul brutăriei și patiseriei;
- 1 agent economic în domeniul tăbăcirii și finisării pieilor;
- 1 agent economic în domeniul marochinăriei;
- 1 agent economic în domeniul fabricării produselor chimice;
- 7 agenți economici în domeniul construcțiilor;
- 11 agenți economici în domeniul comerțului cu diferite bunuri;
- 13 agenți economici în domeniul transportului;
- 3 agenți economici în domeniul turismului;
- 6 agenți economici în domeniul serviciilor de alimentație publică (bar/restaurant);
- 2 agenți economici în domeniul IT;
- 2 agenți economici în domeniul ingineriei și arhitecturii;
- 1 agent economic în domeniul serviciilor de curățenie;
- 1 agent economic în domeniul medical;

Comuna Șuncuiuș a fost declarată zonă defavorizată, conform OUG 24 din 30 septembrie 1998 și a funcționat astfel până la data de 31 decembrie 2010. Firmele, persoanele juridice s.a. care își desfășurau activitatea în zona defavorizată beneficiau pentru investițiile nou create de scutirea de taxe vamale și TVA pentru echipamente, mijloacele de transport, alte bunuri amortizabile importate în vederea derulării de investiții în zonă, de restituirea taxelor vamale pentru materiile prime, piesele de schimb etc. necesare producției în zona respectivă, de scutirea de la plata impozitului pe profit pe durata de existență a zonei defavorizate etc.

Facilitățile de mai sus, dar și altele, erau valabile dacă prin investiția realizată se înființau noi locuri de muncă pentru forța de muncă neocupată din comună. Facilitățile au fost menite să asigure localității o dezvoltare egală cu cea a altor zone geografice. Toate aceste facilități, care pe mulți i-au ajutat în ultimii ani, au devenit de domeniul trecutului.

Dintre firmele care au beneficiat de facilități fiscale pe criteriul funcționării în zonă defavorizată, astăzi își mai continuă activitatea pe teritoriul comunei doar una:

- S.C. Food Company S.A. Oradea, cu profil de producție de produse alimentare.

Agricultura se află încă într-o situație de declin, determinată de: fragmentarea excesivă a proprietății (gospodăriile de subzistență fiind predominante), dotarea slabă cu mașini și utilaje, situația precară a infrastructurii rurale, folosirea redusă a îngrășămintelor chimice sau naturale și a pesticidelor, degradarea solului, deficitul cronic de resurse de finanțare, lipsa unui sistem funcțional de credit agricol.

Suprafața agricolă a Comunei Șuncuiuș este de 4542 hectare, reprezentând 63% din totalul fondului funciar, din care:

- arabil – 1016 ha;
- pașuni – 2534 ha;
- fânețe – 992 ha;

În urma aplicării legislației fondului funciar, o proporție de circa 94,42% din terenul agricol al Comunei Șuncuiuș a fost retrocedat proprietarilor de drept.

Structura producției agricole în Comuna Șuncuiuș este similară cu structura la nivel județean, se remarcă totuși ponderea semnificativ scăzută a serviciilor agricole în totalul producției agricole, indicând menținerea unui model relativ tradiționalist de agricultură.

Îmbunătățirea structurii de culturi în perioada următoare ar putea avea efecte benefice și în ceea ce privește producțiile medii posibile de realizat.

În agricultura comunei se manifestă fenomenul fărâmițării excesive a terenurilor iar producțiile medii obținute, atât în sectorul vegetal cât și în cel zootehnic, sunt scăzute.

Dimensiunea exploatațiilor agricole este dată de volumul principalului mijloc de producție, completat de volumul celorlalte mijloace. De exemplu, în zootehnie, dimensiunea unei exploatații cu profil zootehnic este dată de numărul de animale sau păsări, iar în producția vegetală, dimensiunea este dată de suprafața de teren. Pentru a se realiza o

valorificarea eficientă a mijloacelor de producție este necesară punerea în valoare și a celorlalte resurse: muncă, management eficient, capital.

Factorii care influențează dimensiunea exploatației agricole pot fi grupați astfel:

- factori favorizanți cum sunt: specializarea producției, specializarea forței de muncă, perfecționarea tehnologiilor de producție;
- factori defavorizanți: condițiile naturale vitrege, creșterea cheltuielilor de transport, factorii de risc;
- factori cu acțiune dublă, favorizantă sau defavorizantă: starea infrastructurii rutiere, politicile față de agricultură.

În ce privește zona studiată, situația în dinamică, a dimensiunii exploatațiilor agricole individuale este prezentată în tabelul alăturat.

Localitatea	Număr de gospodării - număr -	Din care deținătoare de teren -număr-	Teren sub 1 ha	Teren între 1,1-2,5 ha	Teren între 2,6-5 ha	Teren între 5,1-10 ha	Teren peste 10 ha
Șuncuiuș	1000	1000	121 (12,10%)	200 (20,00%)	679 (67,90%)	0	-

Numărul exploatațiilor sub 5 ha reprezintă 100% din totalul exploatațiilor agricole de pe raza comunei Șuncuiuș, ele fiind considerate în opinia specialiștilor ca exploatații agricole familiale de subzistență în care produsele sunt destinate, în majoritate, autoconsumului.

Perenitatea acestor exploatații agricole familiale minuscule se explică prin faptul că ele au constituit din toate timpurile izvorul principal de forță de muncă pentru sectoarele neagricole din zonă: minier, silvic, exploatarea și industrializarea lemnului și alte industrii și servicii din zonă.

Pentru menținerea în continuare a acestor exploatații agricole, dezvoltarea economico-socială a comunei va trebui să se bazeze pe conceptul de pluriactivitate, care să asigure locuri de muncă în cadrul exploatațiilor agricole și în afara acestora.

Din perspectiva **amenajării teritoriului și planificării spațiale**, spațiul antropic al Comunei Șuncuiuș este supus unor procese accentuate de deteriorare prin erodarea calităților tradiționale și întârzierea racordării la tendințele europene de modernitate sustenabilă.

Aceste procese au, în prima instanță, surse istorice în prezența unor decalaje profunde între mediul urban și cel rural precum și între diferite regiuni, deficiențe în evidența și utilizarea fondului funciar. Situația actuală încorporează efectele pe termen lung ale ingineriei socio-spațiale în cele patru decenii de regim comunist ultra-centralizat prin intervenții agresive asupra capitalului natural, extinderea suprafețelor agricole prin distrugerea unor ecosisteme viabile, concentrarea investițiilor asupra unor proiecte industriale de dimensiuni gigantice etc. La aceasta s-au adăugat, după 1990, consecințele specifice ale unei perioade de tranziție prelungite și adesea haotice care s-au manifestat, printre altele, în declinul socioeconomic al localității.

Din punct de vedere al **infrastructurii feroviare**, comuna Șuncuiuș este străbătută de o cale ferată, respectiv calea ferată București – Oradea, cu stație CFR cu sală de așteptare și alte dependențe specifice.

Comuna Șuncuiuș este străbătută de 2 **drumuri județene**:

- DJ 764 Aleșd - Beiuș;
- DJ 108-I Tileagd - Bratca;

Comuna Șuncuiuș este străbătută de 5 **drumuri comunale** care străbat comuna în lungime totală de 48 km:

- DC 177 Șuncuiuș – Zece Hotare, ce face legătura între cele 2 drumuri județene;
- DC 38 Topile (DC 177) – Pojorâta;
- DC 273 Bălnaca – Bălnaca-Groși;

- DC 36 Corn – Cărmăzan;
- DC 165 Bălnaca-Chirămaș.

Telecomunicațiile sunt asigurate de operatorii prin cablu. Funcționează o centrală digitală Romtelecom, iar rețelele de telefonie mobilă acoperă aproape toată comuna fiind probleme minore în zonele montane.

Dintre **serviciile comunitare** care există la nivelul comunei se pot aminti: în comună există post de poliție deservit de doi agenți și un corp de pompieri, care își desfășoară activitatea pe lângă Primărie.

În comuna Șuncuiuș există **rețea de alimentare cu apă** în sistem centralizat. Sistemul de alimentare cu apă al localității a fost realizat în anii '60 împreună cu sistemul de canalizare. Rețeaua de apă a fost reabilitată și extinsă în cursul anului 2006.

În comuna Șuncuiuș există sistem centralizat de colectare a apelor uzate, **rețea de canalizare** și stație de epurare.

Gradul de electrificare al localităților aparținătoare comunei Șuncuiuș este aproape de 100%, existând doar un număr foarte redus de locuințe care nu sunt racordate la rețeaua electrică. Energia electrică în localitatea Șuncuiuș este furnizată de către Electrica Aleșd.

Turismul prezintă un potențial fantastic în Comuna Șuncuiuș.

Potențialul turistic la nivelul comunei Șuncuiuș este marcat de o unicitate remarcabilă, existând nenumărate posibilități de petrecere a timpului liber într-un cadru natural foarte pitoresc.

În comuna Șuncuiuș există numeroase spații pentru camparea cu cortul, de exemplu în apropierea castelului (Frântura), în zona izvorului Izbândișului, zona Ciunta, Peștera Bătrânului etc.

De asemenea există pensiuni agroturistice care au o paletă de servicii din cele mai diverse pentru turiști, cum ar fi masă, organizarea de diferite evenimente, cazare, de exemplu partide de vanătoare, iar unele acordă inclusiv translator pentru turiști.

Pensiunile de pe raza comunei Șuncuiuș sunt:

- ❖ **Pensiunea “CASA BUCĂTARULUI”** este situată în satul Bălnaca la nr. 32, este o afacere de familie, având o capacitate de 20 camere (40-60 locuri) dotate și utilate la standarde europene conform clasificării de 3 margarete.

Toți membrii familiei se îngrijesc, în permanență, ca turiștii să beneficieze de cele mai bune servicii, conform celor trei margarete cu care este clasificată pensiunea.

În bucătăria restaurantului gătește proprietarul pensiunii. Restaurantul, rustic-elegant, cu specific românesc, unde bucătăria tradițională oferă un meniu bogat în preparate culinare, pregătite și servite de un personal competent, are o capacitate de 100 locuri în interior și 70 de locuri pe terasă. La pensiunea CASA BUCĂTARULUI se pot organiza mese festive, întruniri private de familie și afaceri.

Turiștii pensiunii beneficiază de:

- 12 camere duble cu pat matrimonial, canapea și balcon;
- 6 camere duble cu paturi individuale;
- 1 apartament cu 2 dormitoare plus canapea și balcon;
- mancare tradițională și de vânat, purcel la cuptor, miel la proțap etc.;
- toate camerele sunt dotate cu televizor și internet wireless;
- parcare cu supraveghere video și iluminată pe timpul nopții;
- ATV-uri pentru drumeții și distracție;
- mini aqua park;
- spațiu de joacă pentru copii, supravegheat;
- masă de tenis, biliard, saună și jacuzzi, sală de fitness;
- generator de curent în caz de avarii funcționând la parametri normali;
- sala de conferințe cu o capacitate 50 de locuri.

- ❖ **Pensiunea “DORINA”** este amplasă în satul Zece Hotare și este clasificată cu două margarete. Oferă 10 locuri de cazare în 5 camere duble. Pensiunea funcționează în locuința proprietarilor.
- ❖ **Pensiunea “FLORENTINA”** este clasificată cu două margarete și este situată în satul Zece Hotare. Are o capacitate de 6 locuri de cazare în 2 camere triple, pensiunea funcționează în locuința proprietarilor.
- ❖ **Pensiunea “PONOR”** este situată în satul Zece Hotare și este clasificată cu două margarete. Are o capacitate de 6 locuri de cazare în 3 camere.

Defileul Crișului Repede creat în zona comunei Șuncuiuș este rezervație naturală din 1955 pe o distanță de 3 km. Acest defileu prezintă un mare interes pentru cercetători în ceea ce privește flora și fauna actuală și fosilă. Defileul prezintă o varietate mare de plante existând 1500 de specii vegetale. Există un număr ridicat de plante ocrotite cum ar fi: lăleaua pestriță (*Fritilaria*), Ghimpele (*Ruscus aculeatus*), migdalul pitic (*Amygdalus mana*), dediței (*Pulsatilla montana*). Aici se mai găsesc specii de plante medicinale și ciuperci comestibile. În ceea ce privește fauna ea este alcătuită din amfibieni și reptile (specii de tritoni, gușter, șopârla de ziduri, salamandre, șarpele lui Esculap), specii de păsări (șoimul rândunelelor, uliul păsărar, cioful de pădure) și mamifere (căprioara, mistrețul, vidra, pisica sălbatică, râsul).

În parcursul Crișului în zona defileului există posibilitatea practicării raftingului. Zona oferă condiții prielnice pentru pescuitul în ape repezi, în apă existând mai multe specii de pești. De asemenea se poate practica și vânătoarea, zona de vânătoare fiind în administrarea AJVPS regionale. Fauna cinegetică este formată din: mistreț, iepure de câmp, căprioara - ca vânat mare, precum și o multitudine de specii de păsări și animale mai mici.

Turistul ajuns în zona comunei Șuncuiuș, are la dispoziție mai multe trasee turistice și posibilitatea plimbării în aer liber, cu diverse grade de dificultate, amenajate cu marcaje corespunzătoare, unele dintre acestea nefiind recomandate iarna.

În sezonul rece, există posibilitatea practicării sporturilor de iarnă, chiar dacă momentan nu există o pârtie amenajată corespunzător, sunt mai multe locuri unde acest lucru este posibil. În centrul de comună există spațiu amenajat pentru fotbal (stadion), optim pentru competiții, terenuri pentru practicarea diferitelor sporturi de echipă și sală de sport ce deservește școala din localitate.

În Comuna Șuncuiuș există gospodării tradiționale țărănești ce oferă găzduire, agrement prin transport cu mijloace tipice zonei, produse culinare care ar putea deveni mărci locale de succes. Agroturismul s-a dovedit potrivit pentru zone rurale din Platoul Zece Hotare.

Depresiunea Vad-Borod este una dintre cele mai frumoase zone ale județului Bihor cu un potențial turistic ridicat. Cadrul natural este foarte bogat prin prezența unei faune și vegetații etajate pe altitudine, alături de elemente carstice reprezentate de numeroasele peșteri și cascade. Cadrul antropic este reprezentat de biserici din lemn, castele, monumente ridicate cu ocazia diferitelor evenimente și nu în ultimul rând participarea la festivaluri tradiționale.

În comună se practică mai multe tipuri de turism:

Turismul montan. Turismul montan este o parte a turismului rural. Turismul din zona montană poate fi combinat cu turismul ecologic, cu turismul de aventură și turismul speologic alături de turismul cultural. Resursele turistice care stau la dispoziția turiștilor sunt de ordin: natural, istoric (arheologice) și culturale, iar o combinație armonioasă dintre ele poate fi extrem de valoroasă în programele turistice.

Turismul de aventură și speoturismul. Aceste 2 forme de turism sunt legate de practicarea unor sporturi extreme care castigă tot mai mulți adepți, în special din rândul tinerilor. În depresiunea Vad-Borod se practică: „rafting”, “caiac”, “canyoning”, “speoturism”, “escaladă” și “mountainbiking”. Amenajările pentru practicarea acestor sporturi sunt destul de precare față de potențialul care îl are zona.

Sporturile de apă, adică raftingul și caiacul se pot practica pe unele sectoare ale Crișului Repede, cu preponderență în sectorul Bratca - Vadu Crișului, sector de dificultate medie.

Rafting și caiac pe Crișul Repede

Persoanele amatoare de practicarea alpinismului găsesc în zona comunei Șuncuiuș mai multe trasee amenajate pentru alpinism, situate pe versant drept, dintre acestea se pot enumera doar câteva: peretele de la Faleză - Unguru Mare, peretele Mic – Valea Mișidului (cu 9 trasee), peretele Nostradamus (Portal Mișid).

În ceea ce privește destinațiile speologice, comuna Șuncuiuș deține, un număr impresionant de peșteri și formațiuni carstice dintre cele mai diverse și variate, unele fiind unice în întreaga lume. Specialistii susțin că elementele carstice ale peșterilor au aici o structură morfologică, uimitoare prin perfecțiune și excepțională ca valoare. Cea mai interesantă dintre peșteri este Peștera Vântului, fiind unicat atât prin lungime, prin morfologia specifică a formațiunilor carstice din interior cât și flora și fauna specifică. Tot pe raza comunei Șuncuiuș se găsesc și peșterile: Peștera Unguru Mare – amenajata turistic, Peștera Mișid, Peștera Bătrânului - din cadrul platoului carstic „Zece Hotare”, Peștera Izbândiș, Peștera Lesiana.

Cicloturismul. Mulțumită reliefului din zonă și a cărărilor montane, a rețelei de poteci marcate, cicloturismul are toate condițiile necesare pentru a fi practicat la intensitate maximă în Comuna Șuncuiuș. Luând în considerare că bicicletele sunt o modalitate de deplasare aventuroasă și ecologică, ele pot fi utilizate de un număr destul de mare de turiști. Pentru ca cicloturismul să fie exploatat la maxim se impune amenajarea de trasee pentru cicloturism dar și înființarea de centre pentru închirierea de biciclete.

Pescuitul. În comuna Șuncuiuș există condiții prielnice pentru practicarea pescuitului, în zonă trăind mai multe specii de pești. Speciile de pești care pot fi pescuite sunt: crap, clean, mreană, păstrăv indigen, lipan și loștriță. Dezvoltarea unor concursuri periodice de pescuit sportiv pot da o dimensiune importantă dezvoltării turismului la nivelul zonei studiate.

Turismul cultural. Turismul cultural constă în vizitarea siturilor rurale a căror distincție se datorează existenței monumentelor istorice, siturilor arheologice sau participarea la desfășurarea unor evenimente sociale din viața comunității, tradiții, meșteșuguri, port popular și cântece populare.

Dintre obiectivele istorice se pot menționa:

- Peștera Napiștileu – punct de locuire neolitic;
- Dealul Simionului – fortificație din epoca fierului;
- Peștera Lesiana – punct de locuire neolitic;
- Peștera Mișidului - punct de locuire neolitic (Bălnaca).

Tradițiile, obiceiurile și meșteșugurile specifice Comunei Șuncuiuș sunt:

- Obiceiuri populare specifice zonei cu ocazia sărbătorilor creștine de peste an: colindatul, umblatul cu steaua, sorcova, capra, viflaimul, țuraleisa, umblatul a „cucuța”.
- Sărbători tradiționale specifice: "Balul minerului", organizat la Șuncuiuș, unde se afla și mina, în prima duminică a lunii august în fiecare an;

- Dansuri populare și teatru popular nescris. Există ansambluri de dansuri populare în satele Șuncuiuș și Bălnaca, care participă la o serie de spectacole și festivaluri de dansuri și cântece populare.
- Meșteșuguri: țesătoria, torsul la furcă, confecționat macrameu, fierăria, confecționarea măturilor de nuiele, olăritul. Olăritul este specific comunei, la baza sa stând resursa naturală deosebit de prețioasă – caolinul sau argila albă.

Agroturismul. Redescoperirea modului de viață tradițional, posibilitatea de a petrece timp în regiuni marcate de tradițiile rurale reprezintă principala motivație a călătorilor care optează pentru această formă de turism rural. Agroturismul este capabil să valorifice excedentul de cazare existent în gospodăria țărănească prin implicarea turiștilor în viața gospodăriei și furnizarea către aceștia de servicii și activități (masă, cazare, interacțiune cu mediul socio-natural) proprii gospodăriei țărănești, fără a-i conturba acesteia specificul. Agroturismul îmbrățișează toate activitățile turistice derulate în mediul rural, având drept scop valorificarea potențialului natural și uman al satelor.

3. Capitalul uman

Evaluarea corectă a stării capitalului uman și a tendințelor de evoluție, pe termen mediu și lung, este de o importanță fundamentală pentru proiectarea realistă a perspectivelor unui model sustenabil de dezvoltare în toate componentele sale esențiale: economic, socio-cultural și de mediu. În ultima instanță, întrebarea la care prezenta strategie încearcă să dea un răspuns rezonabil este: ***Cu cine și pentru cine se va realiza dezvoltarea durabilă a Comunei Șuncuiuș?***

Întreaga Europa (cu excepția Turciei, țara candidată la UE) suferă de pe urma stagnării sau declinului demografic mai mult sau mai puțin accentuat, având ca rezultat, printre altele, îmbătrânirea generală a populației. În cazul României situația devine îngrijorătoare din cauza unei rate foarte scăzute a natalității și deci, a reducerii progresive a populației apte de muncă, exodului tinerilor și persoanelor având o calificare medie sau superioară, nivelului nesatisfăcător al pregătirii profesionale conform cerințelor pieței și al însușirii deprinderilor necesare pentru trecerea la societatea informațională, bazată pe cunoaștere și inovare. Se apreciază că există riscul real ca, în deceniile următoare, Țările Europei Centrale și de Est să devină o regiune slab populată, cu o forță de muncă în declin, silită să poarte povara unei populații în curs de îmbătrânire.

Resursele umane din Comuna Șuncuiuș sunt alcătuite din locuitori legați de aceste locuri, de tradiție, interese economice, atașament față de gospodărie, atașament față de regiune prin titlurile de proprietate și relațiile de rudenie, prin întregul ansamblu etnografic.

Populația totală a Comunei Șuncuiuș, la recensământul din anul 2011, era de 3259 locuitori, din care 1631, adică 50,05%, sunt femeile și 1628, adică 49,95%, sunt bărbații.

Populația pe comune se prezintă astfel:

Șuncuiuș – 1777

Bălnaca – 986

Bălnaca - Groși – 135

Zece Hotare – 361

Cu ocazia recensământului din anul 2011, un număr de 2847 locuitori, adică 87.36% s-au declarat a fi de etnie română. Minoritatea cea mai mare o formează romii iar la recensământ un număr de 252 locuitori, adică 7,73% s-au declarat romi. Conform recensământului, numărul maghiarilor a fost de 68 locuitori, adică 2,09%, iar 89 locuitori, adică 2,73%, aparțin altor minorități.

Situația demografică, la nivelul anului 2012, se prezenta astfel:

- 29 de născuți vii → natalitate este 8,97‰
- 46 de persoane decedate → mortalitatea este 14,22‰

Sporul natural este negativ -5,26‰, în Comuna Șuncuiuș.

În anul 2012, în comună s-au înregistrat 19 căsătorii și 8 divorțuri.

Mobilitatea populației se prezintă astfel:

- 26 stabiliri de reședință în localitate
- 50 plecări cu reședină din localitate

Conform prognozelor demografice, se prefigurează un proces de masivă depopulare a comunei în deceniile următoare, dacă natalitatea nu va crește.

Problemele demografice au apărut datorită scăderii puternice a natalității și exodului rural caracterizat prin plecarea populației tinere, calificate și apte de muncă. Migrația populației tinere influențează negativ potențialul economic al zonei. Degradarea potențialului de resurse umane se poate corela cu creșterea numărului populației romi, de aceea este important să se pună un mare accent pe integrarea socio-economică a membrilor acestei comunități.

Comunitățile de romi sunt izolate la marginea localității. Locuințele romilor sunt ridicate pe terenuri proprietate personală sau publică a Comunei Șuncuiuș. Dotările locuințelor sunt modeste, reflectând un nivel de trai mult inferior celorlați membri ai

comunității. Comunitățile de romi au acces garantat la asigurări sociale, asistență medicală și învățământ.

Ocupațiile principale ale romilor sunt cele de îngrijitori de animale pe perioada de vară, culegători de ciuperci. Unii romi se ocupă cu fabricarea de vaioagă sau prestează diverse munci ocazionale în comună. Nivelul de studii se limitează la 4 clase în proporție de 80% și la 8 clase în proporție de 20%.

Problemele cu care se confruntă membrii comunității rome sunt:

- membrii comunității întâmpină dificultăți în asigurarea hranei zilnice;
- participare scăzută la procesul de învățământ sau chiar abandonul școlar;
- educație sanitară redusă;
- lipsa locurilor de muncă;
- neimplicarea în activitatea comunitară.

Modalități de rezolvare a problemelor cu care se confruntă membrii comunității rome:

- sensibilizarea ONG-urilor în rezolvarea problemelor sociale ale romilor;
- dezvoltarea de către Consiliul Local al Comunei Șuncuiuș de proiecte sociale care să vizeze comunitatea romă;
- înscrierea tuturor romilor pe listele medicului de familie;
- creșterea gradului de educație în rândul comunității rome din comună.

Numărul salariaților la 1000 locuitori în Comuna Șuncuiuș figurează cu o valoare sub media pe județ, media pe județul Bihor fiind de 252 salariați la 1000 de locuitori și se datorează valorii ridicate a ratei de angajare din orașe. În Comuna Șuncuiuș, în anul 2011, existau 115 angajați la 1000 de locuitori. Un factor care amplifică acest raport este dat de faptul că există persoane în comună, care navetează către Orașul Aleșd sau Oradea.

Cele prezentate anterior demonstrează că factorii demografici reprezintă o componentă esențială a unei viziuni de perspectivă a dezvoltării durabile a comunei Șuncuiuș pe termen mediu și lung și trebuie să-și găsească reflectarea adecvată în strategia de dezvoltare.

Evoluțiile demografice au constituit un factor important din punct de vedere statistic, dar nu determinant din punct de vedere calitativ, al situației actuale în **domeniul educației și formării profesionale**. În Comuna Șuncuiuș există o unitate de învățământ în funcțiune, care cuprinde ciclul preșcolar, ciclul primar, ciclul gimnazial și liceu.

Activitatea didactică în cadrul unității școlare se realizează într-un liceu, opt școli generale și două grădinițe. Liceul din Șuncuiuș – “Liceul Tehnologic nr. 1 Șuncuiuș”, dispune de o bază materială bine întreținută. Datorită numărului redus de elevi, în cătunele Pojorâta, Cărmăzan, sat Zece Hotare și Bălnaca-Groși funcționează școli cu clasele I-IV cu program simultan.

La nivelul anului 2014, situația statistică a preșcolarilor și elevilor înscriși în sistemul de învățământ din comună se prezintă astfel:

- 67 de copii înscriși în grădiniță
- 1065 de elevi înscriși în total, din care:
 - 368 elevi înscriși în învățământul primar și gimnazial, astfel:
 - 178 de elevi înscriși în învățământul primar
 - 190 de elevi înscriși în învățământul gimnazial
 - 697 de elevi înscriși în învățământul liceal

Personalul didactic al unității de învățământ de pe raza Comunei Șuncuiuș, la nivelul anului 2014, are următoarea structură:

- 5 cadre didactice în învățământul preșcolar;
- 33 de cadre didactice în învățământul primar și gimnazial, astfel:
 - 13 cadre didactice în învățământul primar
 - 20 cadre didactice în învățământul gimnazial
- 19 cadre didactice în învățământul liceal.

Unitatea de învățământ de pe raza Comunei Șuncuiuș, la nivelul anului 2014, dispune de următoarele dotări:

- 28 de săli de clasă și cabinete școlare;

- 6 laboratoare școlare;
- 1 sală de gimnastică;
- 1 teren de sport;
- 81 de PC-uri;

Pe raza Comunei Șuncuiuș există două biblioteci publice: biblioteca unității de învățământ și biblioteca comunei. Numărul total de volume existent în cele două biblioteci este de 16030, fiind repartizat astfel:

- 9630 de volume în biblioteca școlară;
- 6400 de volume în biblioteca comunală.

În baza de date a bibliotecilor figurează un număr de 356 de cititori activi iar numărul de volume eliberate la nivelul unui an este de cca. 900 volume/an.

Sistemul de sănătate din România este de tip asigurări sociale și are ca scop garantarea accesului echitabil și nediscriminatoriu la un pachet de servicii de bază pentru asigurați.

În comuna Șuncuiuș funcționează 3 **puncte sanitare**, respectiv în satele: Șuncuiuș, Bălnaca și Zece Hotare.

Punctele sanitare din satele Bălnaca și Zece Hotare sunt deservite de câte o asistentă medicală și prin rotație de medici de familie din Șuncuiuș.

Asistența sanitar-veterinară dispune de un dispensar veterinar concesionat de un medic veterinar.

Încadrarea sistemului medical cu personal medico-sanitar având calificare superioară, la nivelul Comunei Șuncuiuș, se prezintă astfel:

- 2 medici de familie;
- 1 medic stomatolog.

Încadrarea sistemului medical cu personal medico-sanitar având calificare medie, la nivelul Comunei Șuncuiuș, se prezintă astfel:

- 2 asistenți medicali în domeniul medicină de familie;

Personalul medical de pe raza comunei Șuncuiuș își desfășoară activitatea în două cabinete private de medicină de familie și un cabinet privat stomatologic.

În Comuna Șuncuiuș funcționează două farmacii private unde își desfășoară activitatea doi farmaciști.

4. Capitalul social

Funcționarea optimă a unei societăți democratice presupune nu numai existența unui cadru legislativ adecvat și a unei construcții instituționale eficiente, ci și dezvoltarea unei culturi participative bazate pe încredere și cooperare. Din perspectiva definiției clasice a capitalului social ca fiind «un bun societal care îi unește pe oameni și le permite să urmărească mai eficient realizarea unor obiective comune», statornicirea încrederii între membrii societății are la bază îndeplinirea obligațiilor asumate și reciprocitatea. În societatea modernă, colaborarea entităților publice și private în slujba intereselor și drepturilor fundamentale ale cetățenilor este susținută de rețeaua de asociații voluntare, organizații neguvernamentale, asociații profesionale, grupuri caritabile, inițiative cetățenești etc. care acționează autonom sau în cooperare, în relația cu puterea de stat (legislativă, executivă, judecătorească), garantul respectării valorilor și practicilor democratice.

Dreptul de liberă asociere este consfințit în Constituția României și face obiectul a nu mai puțin de 15 legi speciale, precum și al altor reglementări prin ordonanțe sau decizii ale Guvernului.

Este reglementat prin lege modul de constituire, înregistrare, organizare și funcționare a persoanelor juridice de drept privat, fără scop patrimonial. Statutul de persoană juridică este acordat prin hotărâre judecătorească prin înscrierea în Registrul asociațiilor și fundațiilor. Pentru implementarea obiectivelor Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă, prezintă un interes deosebit prevederile Legii administrației publice locale, care reglementează dreptul unităților administrativ-teritoriale ca, în limitele competențelor lor deliberative și executive, să coopereze și să se asocieze, în condițiile legii, formând asociații de dezvoltare intercomunitară, cu personalitate juridică de drept privat și de utilitate publică, în scopul realizării în comun a unor proiecte de dezvoltare de interes zonal sau regional, ori furnizării în comun a unor servicii publice.

Structurile asociative ale autorităților administrației publice locale, își dovedesc eficiența, prin implicarea activă a tuturor actorilor locali, inclusiv a organismelor societății civile și inițiativelor cetățenești, în elaborarea și promovarea unor planuri și proiecte de dezvoltare durabilă care să întrunească sprijinul întregii comunități.

Pe măsura maturizării accelerate a acțiunii civice ca element de importanță crucială în promovarea principiilor și practicilor dezvoltării durabile, solidaritatea și coeziunea socială se va clădi pe temeiul unor principii ferme precum:

- Transparența actului decizional al administrației publice;
- Comunicarea permanentă și accesul liber la informații de interes public;
- Parteneriatul durabil în realizarea obiectivelor comune convenite;
- Optimizarea utilizării resurselor;
- Respectarea valorilor organizațiilor neguvernamentale și a misiunilor acestora.

Partea III

Obiective țintă și direcții de acțiune pentru perioada 2014 - 2020, conform orientărilor strategice ale județului Bihor, României și Uniunii Europene

1. Dezvoltarea rurală - componentă a strategiei dezvoltării durabile

Dezvoltarea durabilă este un concept vast, de aceea cooperarea pentru o dezvoltare durabilă trebuie să fie o preocupare atât pentru Uniunea Europeană, pentru statele membre și pentru fiecare comunitate locală în parte.

Dezvoltarea rurală exprimă ansamblul activităților destinate îmbunătățirii calității vieții în spațiul rural, bazată pe o creștere economică durabilă care trebuie să aibă ca obiectiv principal menținerea peisajului natural, cultura materială și spirituală a comunității sătești. În concluzie, procesul dezvoltării rurale durabile se desfășoară pe fondul dezvoltării durabile și complexe a agriculturii, ținându-se seama de faptul că agricultura și spațiul rural sunt două laturi interdependente, specifice ruralului. Dezvoltarea rurală durabilă trebuie să respecte principiile înscrise în Charta Europeană dar se bazează și pe o serie de principii generale, care au fost formulate în Declarația de la CORK (Irlanda, 1996), adoptată de țările Uniunii Europene, cu implicații profunde asupra spațiului rural, cum ar fi: punerea pe prim plan a ruralului, abordarea integrată, crearea diversității și a varietății, durabilitatea, subsidiaritatea, programarea, finanțarea, îndrumarea, evaluarea și cercetarea.

Pe baza acestor principii au fost stabilite obiectivele dezvoltării rurale durabile, prin a căror materializare se are în vedere ridicarea gradului de dezvoltare socio-economică a spațiului rural și cultivarea tradițiilor și obiceiurilor specifice comunităților sătești.

Contextul politicilor europene de dezvoltare rurală poate fi divizat în 4 nivele strategice, după cum urmează:

- nivelul European;
- nivelul național (nivelul statelor membre);
- nivelul programului de dezvoltare;

- nivelul implementării detaliate după axele tematice și măsuri, raportat la specificul fiecărei comunități locale.

Această structură conferă un context comun cadrului programatic individual al fiecărui stat membru. Cadrul comun este orientat de către Ghidul Strategic al Uniunii Europene și cuprinde documentele planificate ale fiecărui nivel care subliniază prioritățile strategice de dezvoltare rurală, programele detaliate și măsurile individuale de dezvoltare rurală, selectate să răspundă necesităților de dezvoltare rurală specifice fiecărei țări.

La nivel european politica de coeziune pentru perioada 2014 - 2020 va pune la dispoziție până la 351,8 miliarde euro pentru a se investi în regiunile, orașele și economia Europei. Acesta va fi principalul instrument de investiții al UE pentru a atinge obiectivele strategiei Europa 2020:

- crearea de locuri de muncă și generarea de creștere economică;
- abordarea problemei schimbărilor climatice și a dependenței energetice;
- reducerea sărăciei și a excluziunii sociale.

La aceasta va contribui și definirea mai bună a priorităților cheie ale Fondului European de Dezvoltare Regională, cum ar fi sprijinul pentru întreprinderile mici și mijlocii, obiectivul fiind de a dubla sprijinul, de la 70 la 140 de miliarde EUR pe durata celor 7 ani. În toate fondurile structurale și de investiții europene care stimulează proiectele va exista un grad mai mare de orientare spre rezultate. În cadrul politicii de dezvoltare rurală și în cadrul fondului pentru pescuit, eficiența va fi corelată, de asemenea, cu guvernarea economică pentru a încuraja respectarea de către statele membre a recomandărilor Uniunii Europene.

România se confruntă cu provocări în atingerea potențialului economic și social al sectorului agroalimentar. Spațiul rural înregistrează mari deficiențe, acesta fiind caracterizat de:

- deficiențe structurale persistente;
- nivel scăzut al activității antreprenoriale și al valorii adăugate, cu activități ce necesită un aport intensiv al forței de muncă, în special în agricultura de (semi)subzistență;
- orientare modestă către export;
- investiții scăzute;
- acces la servicii și infrastructură cu mult sub nivelul zonelor urbane;
- discrepanțe regionale din ce în ce mai mari;
- pondere mare a populației aflată în risc de sărăcie și excluziune socială;
- riscuri ambientale și provocate de om, agravate de schimbările climatice, care reprezintă o amenințare pentru zonele rurale și pentru întreaga țară.

Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) 2014-2020 reprezintă o oportunitate reală pentru a aborda punctele slabe, pe baza consolidării punctelor tari ale sectorului și pe baza progresului realizat prin PNDR 2007-2013.

Au fost înregistrate îmbunătățiri semnificative în perioada 2007-2013, în special cu privire la o mai bună integrare a producătorilor și procesatorilor în lanțul agro-alimentar, reînnoirea generațiilor de fermieri, aplicarea de practici și realizarea de investiții prietenoase cu mediul, economii locale diversificate și infrastructura locală.

PNDR 2014-2020 va aborda în mod strategic următoarele priorități:

- schimbarea structurală a sectorului agro-alimentar și competitivitatea;
- managementul resurselor naturale;
- dezvoltarea rurală locală echilibrată.

Aceste priorități sunt corelate cu obiectivele strategice definite la nivel național, cu Politica Agricolă Comună și cu Strategia Europa 2020.

Nevoile specifice vor fi abordate prin acțiuni realizate în cadrul celor șase priorități ale FEADR. Sprijinul va fi direcționat către acțiunile cu cel mai mare impact asupra îndeplinirii obiectivelor.

Județul Bihor își propune ca până în 2020 să devină un județ dinamic și competitiv, în care bunăstarea să fie resimțită, în mod direct, de toți locuitorii județului. Bihorul își dorește să fie recunoscut ca o poartă de intrare și ieșire către vestul Europei, în care inițiativele antreprenoriale sunt susținute activ de instituțiile publice prin servicii publice de calitate și infrastructură corespunzătoare. Complementar, județul își dorește să fie cunoscut ca o destinație turistică importantă, atât în România cât și în țările vecine. Potențialul natural, poziția strategică și diversitatea culturală vor constitui baza pentru dezvoltarea acestui județ, în perioada 2014 – 2020.

Pentru atingerea nivelului propus, în cadrul strategiei de dezvoltare a județului Bihor sunt asumate **patru obiective strategice** de dezvoltare:

1. Dezvoltarea infrastructurii publice din județ;
2. Creșterea competitivității economice în industrie și agricultură;
3. Valorificarea potențialului turistic al județului;
4. Dezvoltarea serviciilor publice și a capacității administrative.

Pliindu-se pe strategia Uniunii Europene, pe strategia de dezvoltare națională și județeană, Comuna Șuncuiuș își propune, pentru perioada 2014 – 2020, creșterea calității vieții locuitorilor săi. Acest deziderat va fi atins prin:

- investiții care să vizeze continuarea dezvoltării infrastructurii de bază a comunei;
- atragerea de investiții care să crească gradul de ocupare al forței de muncă locale;
- promovarea turistică intensă și sprijinirea investițiilor în turism;
- scăderea numărului fermelor de subzistență prin transformarea lor în ferme mici, mijlocii și mari;
- scăderea gradului de dependență energetică al comunei prin dezvoltarea de investiții care exploatează sursele de energie alternativă locale.

2. Analiza dezvoltării rurale durabile a Comunei Șuncuiuș

Această analiză se constituie într-o analiză amănunțită a tuturor aspectelor care ar putea contribui la dezvoltarea durabilă a Comunei Șuncuiuș.

Analiza SWOT a comunei Șuncuiuș, a pus în evidență aspecte favorabile pentru dezvoltarea durabilă a zonei:

- condiții naturale favorabile și rezerve semnificative de teren liber;
- soluri fertile;
- existența unei forțe de muncă semnificative și relativ ieftine;
- existența unor structuri în domeniul turismului și agroturismului;
- posibilitatea dezvoltării unei agriculturi capabile să obțină produse ecologice.

Analiza SWOT a Comunei Șuncuiuș

Puncte tari:

- Resurse naturale aflate în general în stare bună de conservare;
- Patrimoniu natural foarte bogat, divers și pitoresc;
- Potențial turistic foarte mare;
- Pondere ridicată de acoperire a zonelor importante din punct de vedere al protecției mediului (arii naturale protejate, situri Natura 2000);
- Meșteșugari recunoscuți care practică activități tradiționale și realizează produse specifice locului din argilă albă;
- Materii prime agricole și non-agricole de calitate;
- Interes în creștere al investitorilor pentru sectorul agroalimentar;
- Resurse diversificate de lemn de calitate;
- Terenuri agricole și forestiere caracterizate printr-o mare diversitate biologică, inclusiv suprafețe agricole semnificative cu înaltă valoare naturală (HNV) gestionate în mod tradițional, care contribuie la conservarea biodiversității;

- Utilizarea redusă a inputurilor agro-chimice (fertilizanți și pesticide);
- Suprafață semnificativă a terenurilor agricole aflate sub angajamente de agro-mediu prin care se promovează practici agricole extensive, cu impact redus asupra mediului;
- Nivelul general scăzut al emisiilor de gaze cu efect de seră în agricultură;
- Pondere ridicată a pădurilor care au fost desemnate a avea funcții de protecție, fiind administrate în baza unor concepte de gestionare durabilă a pădurilor compatibile cu cele recunoscute la nivel european;
- Nivel bun al calității resurselor de apă;
- Experiență în ceea ce privește dezvoltarea rurală locală bazată pe proiectele implementate.

Puncte slabe:

- Trend demografic negativ - populație rurală în scădere (în special tineri) și în curs de îmbătrânire;
- Slaba dezvoltare a activităților non-agricole generează dependența populației rurale de agricultura de subsistență;
- Nivel scăzut al productivității muncii;
- Nivel scăzut de instruire a populației;
- Rata crescută de abandon școlar, în special în rândul etniei rome;
- Cultură antreprenorială slab dezvoltată, caracterizată de lipsa cunoștințelor manageriale de bază;
- O participare scăzută a rezidenților din zonă la programe de instruire pentru dobândirea de noi competențe în activități non agricole;
- Nivel scăzut al venitului pe gospodărie;
- Calitatea slabă a infrastructurii turistice și a serviciilor turistice;
- Servicii rurale de bază slab dezvoltate;
- Acces limitat la rețelele publice de alimentare cu apă potabilă și canalizare în satele Zece Hotare și Bălnaca Groși comparativ cu localitatea Șuncuiuș;
- Pondere crescută a populației aflată în risc de sărăcie sau de excluziune socială în special în rândul membrilor etniei rome;

- Degradarea așezărilor tradiționale cu valoare culturală;
- Acces scăzut la resurse financiare pentru micii antreprenori și a noilor inițiative de afaceri în mediul rural;
- Lipsa experienței manageriale, în funcționarea parteneriatelor public-private, datorată unui nivel scăzut de conștientizare a oportunităților;
- Capacitate scăzută de a elabora și de a implementa în mod eficient a proiectelor viabile de dezvoltare locală;
- Nivel scăzut de conectare al populației rurale la internet în bandă largă;
- Număr mare de ferme mici (de subzistență și semisubzistență) care utilizează o mare parte din forța de muncă;
- Nivel mare de fărâmițare a terenurilor agricole și forestiere;
- Procent mare al fermierilor în vârstă;
- Productivitate agricolă scăzută;
- Inexistența sistemelor publice de conservare a potențialului genetic autohton;
- Diminuarea efectivelor de animale – în special bovine și porcine;
- Scăderea suprafețelor și îmbătrânirea plantațiilor pomicole;
- Nivel scăzut de pregătire profesională de bază și de competențe profesionale în rândul fermierilor și deținătorilor de păduri;
- Slaba adaptare a specializărilor liceului de profil din localitate la cerințele pieței muncii;
- Structuri și sisteme slab dezvoltate pentru transferul de cunoștințe și inovare;
- Dotări tehnice deficitare și insuficiente în agricultură și silvicultură;
- Dificultăți în adaptarea la tehnologii noi pentru micii fermieri și procesatori din cauza accesului redus la surse de finanțare;
- Vulnerabilitatea crescută a micilor fermieri;
- Slaba cooperare între fermieri, reflectată într-un grad scăzut de asociere cu implicații în viabilitatea exploatațiilor;
- Acces redus la sistemul de creditare pentru sectorul agricol;
- Slabă dezvoltare a unităților de procesare în industria alimentară;
- Sisteme de colectare și depozitare pentru fructe, legume și cartofi, slab dezvoltate sau inexistente;

- Ponderea suprafeței împădurite este inferioară mediei UE și sub pragul minim recomandat de comunitatea științifică și academică din România;
- Larga suprafețe agricole situate în zone afectate de constrângeri naturale, caracterizate de productivități reduse ale terenurilor, comuna fiind încadrată ca zonă defavorizată prin PNDR;
- Slaba eficiență economică a practicilor agricole tradiționale;
- Abandonul activităților agricole datorat în special reducerii numărului de animale pe suprafețele de pajiști naturale și seminaturale situate în zone afectate de constrângeri naturale;
- Suprafețe agricole afectate de fenomene de degradare a solului (eroziune, alunecări de teren, etc.);
- Sisteme de irigare slab dezvoltate;
- Nivelul scăzut de producere și utilizare a resurselor de energie regenerabilă în special în sectorul agricol și silvic;
- Gradul de accesibilitate al pădurilor este redus ca urmare a unei densități scăzute a rețelei de drumuri forestiere;
- Insuficiența sistemelor administrative de gestionare a zonelor Natura 2000.

Oportunități:

- Recunoașterea și consolidarea cunoștințelor tradiționale;
- Crearea de noi IMM-uri cu activități non-agricole, culturale, creative și de cooperare, pentru crearea de noi locuri de muncă;
- Continuarea dezvoltării infrastructurii și a serviciilor de bază ca precondiție pentru creșterea nivelului de atractivitate al comunei;
- Utilizarea abilităților și activelor de capital de către persoanele care au activat pe piețe de muncă externe în domeniul agricol;
- Continuarea și consolidarea programelor de instruire de bază, a programelor de învățare pe tot parcursul vieții și de dezvoltare a abilităților antreprenoriale;
- Potențialul tehnologiei informaționale și al mijloacelor media de a sprijini dezvoltarea comunei, în special dezvoltarea turismului;
- Continuarea sprijinului financiar pentru protejarea, conservarea și valorificarea

resurselor locale (moștenire culturală, patrimoniu natural) ca bază pentru o dezvoltare rurală sustenabilă;

- Crearea de produse tradiționale pentru generarea de valoare adăugată la produsele autohtone;
- Promovarea identității locale;
- Dezvoltarea pachetelor de instrumente financiar - bancare pentru sprijinirea micilor afaceri;
- Consolidarea parteneriatelor ca bază pentru întărirea strategiilor locale care pot facilita inovarea, promovarea cooperării și creșterea economică locală;
- Creșterea accesului populației la tehnologia informației și serviciile de comunicații pentru a conecta societatea locală la progresele globale, facilitând o mai bună participare la creșterea economică;
- Parteneriate pentru inovarea, crearea de cunoștințe colective și de noi metode în cadrul serviciilor publice;
- Fluxuri de comunicare inovative între fermieri și instituțiile agricole;
- Încurajarea accesării măsurilor de sprijin financiar pentru reîntinerirea generațiilor în ferme;
- Înființarea de parteneriate care să promoveze transferul de cunoștințe și inovarea;
- Sporirea nivelului de conștientizare cu privire la beneficiile practicilor prietenoase cu mediul înconjurător și la gestionarea durabilă a resurselor naturale, pentru fermieri și pentru deținătorii de păduri;
- Atragerea de servicii de consultanță pentru creșterea performanței sectoarelor agricol și silvic;
- Atragerea de servicii de consultanță pentru creșterea performanței administrației publice locale;
- Formarea unei Rețele Locale de Dezvoltare Rurală care să faciliteze diseminarea de informații, să încurajeze cooperarea și asimilarea de cele mai bune practici inovative;
- Creșterea valorii adăugate a produselor alimentare cu semne de calitate;
- Înființarea și dezvoltarea de lanțuri locale de aprovizionare cu produse agro-alimentare și de rețele de desfacere care să conecteze producătorii și

consumatorii, inclusiv să asigure o legătură mai bună între comună și zonele urbane din apropiere;

- Conștientizarea în domeniul sănătății publice a conexiunii între alimente, mediu și sănătate și creșterea numărului de consumatori informați cu privire la această conexiune.
- Oportunități oferite de piață și de politicile publice pentru gestionarea durabilă a resurselor naturale;
- Protejarea mediului prin aplicarea unor pachete de agro-mediu și climă susținute prin politicile publice în vigoare;
- Oportunități financiare oferite în vederea creșterii suprafețelor de teren agricol împădurite – în special pentru terenurile afectate de fenomene de degradare, cum ar fi eroziunea solului, alunecări de teren etc.;
- Oportunitățile financiare disponibile pentru înființarea perdelelor forestiere care vor contribui la adaptarea la efectele schimbărilor climatice;
- Posibilitatea integrării acțiunilor care să contribuie la atingerea obiectivelor de mediu identificate la nivel local în strategia de dezvoltare locală;
- Posibilitatea utilizării unei game variate de surse de energie regenerabilă.

Amenințări:

- Scăderea populației rurale, în special în rândul tinerilor și al persoanelor calificate;
- Menținerea gradului ridicat de ocupare în sectorul agricol față de celelalte sectoare ale economiei rurale;
- Resurse financiare limitate ale comunității locale necesare întreținerii infrastructurii de bază;
- Alterarea și pierderea moștenirii culturale și a tradițiilor locale;
- Eșecul în formarea de parteneriate locale puternice și în promovarea potențialului endogen al comunei;
- Menținerea unui nivel scăzut de calitate al consultanței, ca sprijin pentru fermieri;
- Volatilitatea prețurilor pentru produse agricole;
- Desființarea cotelor de lapte ale UE în 2015 va genera o presiune mai mare asupra micilor producători și procesatori;

- Creșterea ponderii suprafețelor ocupate de livezile îmbătrânite, slab productive;
- Menținerea unui grad mare de fărâmițare a exploatațiilor agricole, cu implicații în performanța la nivelul fermelor și în viabilitatea acestora;
- Creșterea prețurilor la energie și carburanți care vor avea un efect negativ asupra costurilor de producție agricole, asupra prețurilor și, implicit, asupra accesului la hrană pentru grupurile sociale cu venituri reduse;
- Accentuarea efectelor negative, în special asupra resurselor de apă, rezultate în urma utilizării unor tehnologii neperformante;
- Productivitate scăzută a culturilor principale cauzată de factorii climatici;
- Schimbarea condițiilor climatice poate conduce la creșterea atacurilor de dăunători și boli, precum și la scăderea productivității naturale a terenurilor agricole;
- Riscul poluării apelor freatice și curgătoare datorită gestionării improprie a gunoiului menajer și a gunoiului de grajd.

3. Identificarea nevoilor

Ca urmare a analizei SWOT a comunei Șuncuiuș au fost identificate următoarele nevoi:

AGRICULTURĂ

➤ ***Nevoia dobândirii de cunoștințe adecvate de agricultură, agrolimentare și de mediu***

Formarea profesională este necesară pentru a completa sistemul de educație de bază, cu atât mai mult cu cât o mare parte din fermieri nu au cunoștințe elementare de agricultură, industrie agro-alimentară și mediu și se bazează doar pe experiență practică. Vor trebui atrași furnizorii de programe de instruire care să ofere cursuri pentru fermieri, cursuri care să contribuie la îmbunătățirea managementului exploatațiilor agricole, adoptarea de noi tehnologii și de soluții inovative într-un mod flexibil, care să răspundă nevoilor specifice.

Astfel, evoluția și specializarea în agricultură necesită un nivel corespunzător de instruire tehnică, economică și juridică, inclusiv expertiză în tehnologii noi ale informației, pentru a răspunde cerințelor comunitare în domeniul fitosanitar, al standardelor de calitate și al standardelor de mediu.

Necesitatea activităților de formare profesională apare în contextul legat de creșterea competitivității și diversificării produselor și activităților din agricultură, de restructurare și modernizare a sectoarelor agricol, de procesare și comercializare pentru produsele agricole, dezvoltarea unei agriculturi orientate spre piață, a cerințelor pentru aptitudini economice și de management, cât și de îndeplinire a obiectivului gestionării durabile a terenurilor și protecției mediului, aplicarea de tehnologii și practici prietenoase mediului și de utilizare a energiei regenerabile.

În contextul problemelor structurale specifice agriculturii locale, nevoia de formare trebuie să-și găsească rezolvare prin adaptarea tematicilor la nevoile specifice identificate, precum și prin asigurarea unor schimburi de experiență. Fermierii au nevoie de aceste experiențe pentru a fi conectați în mod eficient la rețelele de informare, inclusiv pentru schimburile de idei și de bună practică între fermieri și organizațiile acestora.

➤ **Nevoia de servicii de consiliere adecvate și de calitate pentru fermieri, grupuri de producători, microîntreprinderi și întreprinderi mici non-agricole nou înființate**

Fragmentarea excesivă a proprietății agricole, precum și lipsa formelor de asociere conduc la dificultăți întâmpinate în comercializarea produselor agricole deoarece acestea nu sunt adaptate la rigorile și cerințele pieței.

Astfel, consilierea micilor fermieri, se poate concretiza în sensul dezvoltării viabilității fermelor sau în sensul asigurării unor surse de venituri adiționale generate de diversificarea activităților în cadrul fermelor.

Fermierii, în special tinerii fermieri care au un potențial mai mare de dezvoltare, au nevoie de servicii accesibile de consiliere și consultanță de calitate cu privire la dezvoltarea fermelor, inovare, adaptarea la standarde, orientarea către piață și promovarea spiritului antreprenorial. De asemenea, populația din localitate are nevoie de servicii de consiliere pentru dezvoltarea de noi activități aducătoare de venit în domenii non-agricole.

Prin urmare, nevoia susținerii serviciilor de consiliere și consultanță crează o bună premisă pentru utilizarea instrumentelor comunitare, realizând astfel o restructurare a fermelor, precum și o îmbunătățire a managementului acestora.

➤ **Nevoia existenței, pe plan local, a unor unități de procesare agro-alimentară moderne și adaptate la standardele UE**

Există încă deficiențe legate de adaptarea la standardele UE (siguranța alimentară și trasabilitate) și de creșterea ponderii de produse procesate cu valoare adăugată mare pe piață, cu efecte asupra deficitului balanței comerciale. Astfel, o creștere a valorii adăugate a

produselor provenind din sectoarele de creștere a animalelor, cultura plantelor sau pomicultură, este esențială.

Tipurile de investiții ce necesită a fi implementate constau în spații de producție și tehnologii moderne pentru creșterea eficienței și productivității, dar și în dezvoltarea de noi produse locale. De asemenea, susținerea acțiunilor de marketing și de îmbunătățire a planificării strategice a afacerilor și a managementului resurselor conduce la consolidarea abordării într-un sens competitiv.

Există nevoia atragerii de investitori care să realizeze pe plan local investiții în unități de procesare a produselor agricole și pomicole, contribuind astfel la creșterea locurilor de muncă și la obținerea de produse agricole cu valoare adăugată mare:

- Cereale care prin metode de uscare pot fi vândute atunci când pretul este bun;
- Centru de colectare a laptelui pentru a putea fi preluat de procesatori;
- Produse lactate rezultate din procesarea laptelui;
- Fructe conservate, gemuri, pălincă etc.;
- Miere de albine ambalată, produse apicole ambalate.

Sustenabilitatea investițiilor în sectorul de procesare este condiționată de o strânsă corelare între potențialul de producție și capacitatea de procesare a materiilor prime, fiind necesară o abordare locală integrată și complementară.

➤ **Necesitatea reînnoirii generațiilor de fermieri**

Sectorul agricol se confruntă cu un nivel ridicat de îmbătrânire a deținătorilor de exploatații agricole. Reînnoirea generației deținătorilor de exploatații agricole devine o necesitate a sectorului agricol, îndeplinind mai ușor cerințele pe care societatea le solicită profesiei de agricultor și totodată pe cele cerute prin regulamentele Politicii Agricole Comune: securitate alimentară, igienă, diversificarea gamei de produse, obținerea de produse locale de calitate superioară, conștientizarea efectelor negative determinate de abandonul terenurilor agricole și creșterea economică în mediul rural.

Astfel, tinerii fermieri, reprezintă categoria de bază care poate să îmbunătățească productivitatea exploatațiilor agricole și creșterea accesului pe piață.

Această nevoie trebuie adresată, de asemenea, prin accesul la instruire specifică a tinerilor fermieri pentru a-i ajuta să îmbunătățească nivelul general de performanță, să dezvolte durabil exploatațiile agricole pe care le gestionează și să-și diversifice sursele de venit, etc.

Această nevoie poate fi rezolvată prin cursuri de specialitate adresate tinerilor sau prin adaptarea sistemului de învățământ local la nevoile zonei.

➤ **Necesitatea încurajării constituirii grupurilor și organizațiilor de producători**

Fermierii au nevoie să coopereze în grupuri de producatori pentru a-și îmbunătăți și adapta producția la cerințele pieței (incluzând aspectele legate de aprovizionare, calitate și siguranță alimentară) și pentru a comercializa împreună, produsele proprii (inclusiv prin intermediul lanțurilor alimentare scurte).

Prin asociere, fermierii își pot consolida puterea de negociere, procura utilaje și tehnologii agricole, crește gradul de acces la credite, introduce inovații și idei noi de management.

Grupurile de producători pot juca un rol important în a rezolva probleme de management ale fermelor și de a construi mijloace de creștere a venitului acestora, având un impact pozitiv asupra viabilității fermei, precum și a comunităților în general.

Este necesar un sprijin de specialitate pentru a informa și stimula fermierii să se implice în aceste structuri/grupuri și pentru a le face să funcționeze eficient în beneficiul membrilor.

SILVICULTURĂ

➤ **Creșterea suprafețelor forestiere și a accesului la zonele forestiere**

Creșterea suprafețelor împădurite constituie o necesitate pentru atenuarea și adaptarea la efectele schimbărilor climatice și la creșterea gradului de utilizare a surselor

de energie regenerabilă.

Prin funcțiile de natură ecologică, socială și economică, pădurile furnizează și alte bunuri și servicii pentru societate, cum ar fi produsele lemnoase și nelemnoase, spațiu de recreere, înfrumusețarea peisajului, etc., care susțin raționamentul sprijinului care trebuie să fie acordat în vederea creșterii suprafețelor împădurite.

Este necesar ca suprafețe semnificative de teren agricol să fie împădurite, în principal în acele zone unde terenul este mai puțin adecvat pentru utilizare agricolă datorită manifestării fenomenelor de degradare. De asemenea, înființarea perdelelor forestiere va contribui la adaptarea managementului terenurilor agricole afectate din ce în ce mai pregnant de efectele schimbărilor climatice.

Înființarea sau modernizarea drumurilor forestiere este o necesitate pentru asigurarea accesului la zonele forestiere.

PROTECȚIA MEDIULUI

➤ Nevoia de menținere a calității resurselor de apă

Deși nu reprezintă în prezent un factor poluant major, activitățile agricole pot pune o presiune semnificativă asupra resurselor naturale de apă, ducând la poluarea lor prin folosirea excesivă de îngrășăminte agricole chimice și gestionarea incorectă a gunoiului de grajd.

De asemenea deversarea de poluanți și de gunoi menajer în apele Crișului Repede pot duce la crearea de peisaje dezolante și la poluarea sa.

Impactul acestor practici poate fi sprijinit prin servicii de informare, instruire și consiliere adecvate.

SOCIAL

➤ Nevoia de reducere a gradului de sărăcie și a riscului de excluziune socială

Comuna se confruntă cu o serie de curențe în ciuda potențialului pe care îl prezintă. Populația din mediul rural este o populație în scădere (în special în rândul tinerilor) și în curs de îmbătrânire înregistrând un trend demografic negativ și o pondere crescută a

populației aflată în risc de sărăcie sau de excluziune socială, în special în rândul populației rome. În același timp se constată și un nivel scăzut de absolvire a sistemului de învățământ primar și o tendință crescută de abandon școlar din învățământul obligatoriu în special în rândul familiilor sărace și a minorității rome precum și o cultură antreprenorială slab dezvoltată, caracterizată de lipsa cunoștințelor manageriale de bază generând astfel un nivel scăzut al productivității muncii precum și un nivel scăzut al venitului pe gospodărie (datorat și dependenței populației de agricultura de subsistență).

Gradul crescut de sărăcie este cauză a unui ciclu interdependent între o dezvoltare economică rurală timidă în care sectorul non-agricol este slab reprezentat și necompetitiv și o slabă dezvoltare a infrastructurii de bază, fără de care nu se poate vorbi de creșterea nivelului de trai. Astfel, apare nevoia de scădere a gradului de sărăcie care poate fi adresată prin dezvoltarea infrastructurii de bază, prin dezvoltarea și încurajarea unui mediu de afaceri sănătos în rural, prin formare profesională de bază și continuă mai ales în rândul tinerilor (și a tinerilor fermieri, în special), prin dezvoltarea și diversificarea activităților non-agricole ca furnizori de venituri alternative la veniturile din agricultură și prin dezvoltarea serviciilor sociale fără de care nu se poate asigura în mod sustenabil și durabil, o creștere a nivelului de trai în mediul rural.

Nevoia de rezolvare a problemelor comunităților din care fac parte grupurile vulnerabile, categorii expuse la riscul cel mai mare de sărăcie, își poate găsi rezolvare printr-o abordare locală integrată și prin oferirea unor alternative viabile ocupaționale. Abordarea LEADER de „jos în sus” care presupune o abordare participativă a comunității în identificarea nevoilor dar și a soluțiilor viabile și inovative poate fi una din pârgurile care pot sprijini procesul de incluziune socială în mediul rural a persoanelor dezavantajate.

În general, aceste categorii de persoane nu dispun de capital, de cunoștințe sau de mijloace de a depăși starea de sărăcie și nu dispun de inițiativa necesară pentru a dezvolta activități generatoare de venit. În vederea reducerii gradului de sărăcie și a riscului de excluziune socială este nevoie de promovarea de servicii de bază precum și de implicarea actorilor locali. Este nevoie de dezvoltarea unor strategii inovatoare pentru generarea de locuri de muncă și prosperitate în mediul rural și în agricultură care să includă inițiative inovatoare pentru sprijinirea grupurilor dezavantajate, integrarea acestora pe piața

forței de muncă din mediul rural ajutând astfel la susținerea și dezvoltarea politicii rurale a comunei și la creșterea bunăstării acesteia.

➤ **Nevoia continuării dezvoltării Infrastructurii de bază și a serviciilor adecvate pentru creșterea atractivității și a calității vieții**

Infrastructura și serviciile de bază neadecvate constituie principalul element care menține un decalaj accentuat între zonele rurale și zonele urbane și cu atât mai mult, o piedică în calea egalității de șanse și a dezvoltării socio-economice a zonelor rurale.

Modernizarea și extinderea infrastructurii de bază reprezintă o cerință esențială pentru îmbunătățirea calității vieții și creșterea atractivității comunei. Dezvoltarea infrastructurii de bază presupune ca zona să poată concura efectiv în atragerea de investiții, asigurând totodată și furnizarea unor condiții de viață adecvate și servicii sociale necesare comunității.

Potrivit analizei situației existente, infrastructura de bază din comuna Șuncuiuș, prezintă câteva deficiențe în asigurarea sănătății, mobilității și accesului la educație. Complexitatea nevoilor de dezvoltare și modernizare a comunei reclamă o susținere integrată pe principii solide care necesită abordări inovative în identificarea de soluții fiabile, realiste și eficiente adaptate condițiilor din zonă mai ales prin consolidarea parteneriatelor ca bază pentru întărirea strategiei locale care să poată facilita inovarea, promovarea cooperării și creșterea economică locală.

➤ **Locuri de muncă în mediul rural**

În prezent, în Comuna Șuncuiuș, economia depinde în proporție de 70% de existența activităților agricole. Această situație explică necesitatea creării de locuri de muncă alternative pentru a obține venituri adiționale din activități non-agricole, în special prin orientarea micilor fermieri sau a membrilor familiei acestora și spre activități non-agricole productive și dezvoltarea serviciilor în spațiul rural, în primul rând a serviciilor turistice. Analiza IMM-urilor din comună evidențiază capacitatea

redușă a acestora de a răspunde necesității de a furniza locuri de muncă pentru populația acesteia. Dezvoltarea afacerilor la scară mică este recunoscută ca fiind sursa cea mai importantă de locuri de muncă și obținere de venituri în spațiul rural, atât pentru economiile deja dezvoltate, cât și pentru cele în curs de dezvoltare.

De asemenea, este necesară atragerea înființării în mediul rural, a microîntreprinderilor și a întreprinderilor mici în vederea menținerii și creșterii numărului locurilor de muncă și a dezvoltării în special a sectorului productiv.

În comunitatea rurală studiată, funcționează o serie de societăți comerciale, întreprinderi familiale, întreprinderi individuale și persoane fizice autorizate dar acestea nu au angajați și nu au cifre de afaceri considerabile. Această situație limitează în mod sever capacitatea zonei de a se dezvolta în raport cu potențialul existent. Într-un context socio-economic atractiv, crearea și promovarea de inițiativă antreprenoriale adresate în special tinerilor va constitui punerea în funcțiune a unui mecanism viabil de dezvoltare a comunității.

AUTORITATEA PUBLICA LOCALA

➤ **Nevoia conservării patrimoniului local**

Satul românesc reprezintă un important centru cultural, adăpostind un bogat patrimoniu și un mod de viață bazat pe valori tradiționale. Totuși, nevoia ca satele românești să utilizeze cu succes aceste resurse unice în avantajul economic al populației nu este valorificată suficient.

Cu toate că tradițiile și obiceiurile sunt influențate de poziția geografică a zonei și de prezența resurselor naturale, identitatea culturală nu este definită doar de simpla lor amplasare. Păstrarea și conservarea moștenirii rurale sunt esențiale pentru dezvoltarea turismului rural, etno-folcloric, cultural, ecologic, gastronomic, etc., reprezentând o posibilitate de promovare a comunei Șuncuiuș cu efect pozitiv pentru populația locală.

Este nevoie de integrarea acțiunilor care să contribuie la promovarea și conservarea tradițiilor locale în vederea conservării moștenirii rurale.

➤ **Nevoia dezvoltării comunității locale prin abordarea LEADER**

Nevoia inițierii unui astfel de instrument de dezvoltare rurală pentru promovarea de jos în sus a inițiativelor și activităților de dezvoltare a comunității locale, având ca punct de plecare nevoile identificate la nivel local și potențialul endogen, este mare în condițiile nevoilor specifice ale comunității.

Abordarea LEADER poate realiza prin prisma specificului ei o dezvoltare echilibrată a teritoriului Comunei Șuncuiuș și a comunelor limitrofe, interferența mediului rural cu cel urban și accelerarea evoluției structurale.

Implicarea actorilor locali în dezvoltarea zonei în care activează, va contribui la realizarea unei dezvoltări dinamice sprijinită de o strategie de dezvoltare locală elaborată și implementată local și administrată de reprezentanți ai Grupului de Acțiune Locală (GAL).

Este nevoie ca procedurile administrative să fie eficientizate și expertiza managerilor GAL să fie sporită, ca actorii interesați din zonă să fie mai bine informați și stimulați în legătură cu posibilitatea de a se implica în mai mare măsură în procesul de dezvoltare a propriilor comunități locale.

Inovarea în cadrul abordării LEADER va conduce la adaptarea nevoilor la cerințele contextului local.

Comuna Șuncuiuș se pregătește pentru perioada de programare 2014-2020 în ceea ce privește programul LEADER, astfel începându-se demersurile de constituire și aderare la Grupul de Acțiune Locală Piatra Șoimului.

➤ **Nevoia de acces la infrastructură și utilizarea de servicii de internet în bandă largă**

Există necesitatea dezvoltării unei rețele de comunicații (internet) în zonele rurale pentru a le face mai atractive pentru dezvoltarea socio-economică, inclusiv instalarea și consolidarea afacerii, crearea de locuri de muncă și diversificare economică, transmiterea informațiilor la mai mulți utilizatori, comunicații, analiză și planificare strategică, coeziune socială (dezvoltarea unui interes social și a unor grupuri culturale), servicii de sănătate și educație, etc. Dezvoltarea unei rețele de comunicații moderne, de mare viteză, ar ajuta la reducerea discrepanței în calitatea serviciilor informatice care există în prezent în zonă. Dezvoltarea infrastructurii ar trebui să includă internetul de bandă largă care să permită un acces mai bun la informații (inclusiv centre comunitare, biblioteci, administrații locale) și deschiderea către inovare a exploatațiilor agricole și forestiere.

➤ **Nevoia adaptării Infrastructurii de învățământ la nevoile comunității**

În Comuna Șuncuiuș se simte nevoia implementării unui sistem de educație funcțional care să pună accent pe dobândirea de abilități în domeniul agricol și turistic în special. Aceasta este o nevoie importantă pentru comunitate. În prezent învățământul liceal din comună oferă competente în domeniul real (matematică-informatică) și domeniul tehnic (tehnician electronist) prezentând o atractivitate scăzută și ducând la dobândirea unui nivel scăzut de abilități și competențe. Se impune o revizuire a sistemului de educație local, în măsura în care aceasta este posibilă și ține de autoritățile publice locale.

Nevoi care nu se finanțează din FEADR, dar care pot avea impact asupra implementării PNDR 2014-2020

➤ Nevoia reducerii abandonului școlar din comuna Șuncuiuș

Abandonul școlar apare, în principal, în rândul grupurilor vulnerabile fiind generat atât de veniturile scăzute, cât și de infrastructura și serviciile locale slab dezvoltate. Acest fenomen generează o participare mai puțin activă în cadrul societății, ceea ce are efecte negative pe termen lung asupra dezvoltării sociale și a creșterii economice. Astfel, este nevoie să se acorde o a doua șansă pentru astfel de persoane afectate de fenomenul abandonului, ca precondiție pentru ocuparea unui loc de muncă și pentru participarea activă în cadrul comunității rurale. Se impune reducerea abandonului școlar prin dezvoltarea de programe pentru părinții copiilor care sunt nevoiți să abandoneze școala dar și pentru persoanele care au abandonat școala și au depășit vârsta de înscriere în sistemul învățământului obligatoriu.

4. Priorități strategice în dezvoltarea durabilă a Comunei Șuncuiuș

Pentru definirea priorităților strategice la nivelul Comunei Șuncuiuș au fost analizate strategiile de dezvoltare rurală durabilă în context european, național, județean dar și programele de finanțare a agriculturii și dezvoltării rurale durabile în contextul orientărilor Uniunii Europene. Plecând de la cadrul de referință de la nivel național, în analogie, sunt analizate direcțiile de dezvoltare rurală durabilă ale Comunei Șuncuiuș, precum și programele care finanțează aceste priorități strategice.

Câteva aspecte merită a fi subliniate:

1. Politica de dezvoltare rurală completează și acompaniază politica de piață și promovează caracterul multifuncțional al agriculturii. Pe de altă parte, politica de dezvoltare rurală constituie și o parte a politicii de integrare regională și asigură măsuri de armonizare teritorială, promovează coeziunea economică și socială.

2. În Comuna Șuncuiuș prioritățile de dezvoltare sunt concentrate pe domeniile eligibile pentru intervențiile structurale (Fondul European pentru Dezvoltare Regională, Fondul Social European, Fondul de Coeziune) și de asemenea, sunt formulate, pornind de la prioritățile naționale, agreate de Comisia Europeană, identificate în Planul Național de Dezvoltare pentru perioada 2014-2020, în Programul Operațional Regional „Dezvoltare Regională 2014-2020”, în Planul de Dezvoltare al Regiunii Nord –Vest și în Strategia de Dezvoltare a Județului Bihor pentru perioada 2014-2020.

Aceste priorități sunt:

- I. Continuarea dezvoltării și modernizării infrastructurii locale de transport
- II. Continuarea dezvoltării serviciilor rurale de bază
- III. Continuarea dezvoltării și modernizării infrastructurii sociale
- IV. Dezvoltarea parteneriatului public-privat

- V. Dezvoltarea durabilă și promovarea turismului
- VI. Păstrarea și promovarea meșteșugurilor și tradițiilor populare
- VII. Dezvoltarea agriculturii în special a agriculturii ecologice
- VIII. Sprijinirea dezvoltării mediului de afaceri local
- IX. Dezvoltarea resurselor umane
- X. Dezvoltarea și modernizarea rețelei școlare
- XI. Amenajarea rețelei hidrografice
- XII. Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii locale de alimentare cu energie electrică și atragerea de investiții în surse de energie alternativă
- XIII. Continuarea măsurilor de protecție a mediului

Planul de dezvoltare al Comunei Șuncuiuș este adaptat planului de dezvoltare rurală a județului Bihor, plan care cuprinde trei măsuri majore:

- **Măsura 1:** Renovarea, dezvoltarea satelor, îmbunătățirea serviciilor de bază pentru economia și populația rurală și punerea în valoare a moștenirii rurale
- **Măsura 3:** Dezvoltarea echilibrată a teritoriilor rurale
- **Măsura 2:** Încurajarea activităților turistice în mediul rural

Dezvoltarea economică și socială durabilă a spațiului rural și a agriculturii este indispensabil legată de: îmbunătățirea infrastructurii rurale existente și a serviciilor de bază, menținerea și păstrarea identității culturale, dezvoltarea activităților turistice în mediul rural. De o deosebită importanță este și dezvoltarea echilibrată a teritoriilor rurale prin măsuri care țin de formarea profesională a resurselor umane din spațiul rural, ajutoare acordate pentru instalarea tinerilor fermieri, modernizarea exploatațiilor agricole, inițierea și dezvoltarea unor activități de punere în valoare și de dezvoltare a meșteșugurilor, dezvoltarea agriculturii ecologice, diversificarea producției agricole.

Toate acestea ar duce în mod indiscutabil la dezvoltarea spațiului rural studiat și la îmbunătățirea calității vieții, la reducerea disparităților dintre mediul urban și cel rural, la crearea unui spațiu rural cu adevărat european.

Pentru atingerea obiectivelor ce țin de dezvoltarea durabilă a Comunei Șuncuiuș, în cadrul comisiei de lucru pentru elaborarea strategiei de dezvoltare a Comunei Șuncuiuș au fost identificate ca necesare următoarele investiții:

Nr. crt.	Obiectiv de investiție	Documentație	Valoare estimată EURO fără TVA	Anul realizării investiției	Anul finalizării investiției
I. Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii locale de transport					
1	Modernizare DC 177 și DC 38 (drumuri care leagă loc. Șuncuiuș de loc. Zece Hotare) – 16,20 km.	SF realizat	3.800.000,00	2015	2017
2	Modernizare drum de acces la pășune (agricol) Corn – Cărmăzan – 9,6 km.	-	1.500.000,00	2015	2017
3	Realizare drum (turistic) de acces Barieră CFR - Lesiana – zona Mișid (50% forestier) - 3 km (sit Natura 2000 se recomanda realizarea unui drum din piatra cubică)	-	900.000,00	2015	2017
4	Modernizare drum Șuncuiuș – Sfărășel - cătun Pojorâta	-	1.500.000,00	2017	2020
5	Realizare drum de legătură Cătun Gugu – Valău Putred - Cărmăzan	-	1.500.000,00	2015	2020
6	Modernizare DC 273 Bălnaca – Bălnaca Groși	-	2.500.000,00	2015	2017
7	Modernizare străzi în loc. Șuncuiuș, Bălnaca, Bălnaca Groși, Zece Hotare	-	2.000.000,00	2015	2020

8	Modernizare pod peste Valea Crișului Repede (loc. Bălnaca)	-	1.000.000,00	2015	2020
9	Legare confluență pod Crișul Repede în zona Lesiana	-	1.500.000,00	2015	2020
10	Modernizare drum forestier Copăcioasa	-	1.500.000,00	2015	2020
11	Amenajare drum de acces Peștera Vântului	-	500.000,00	2015	2020
12	Reabilitare DC 165 Bălnaca - Valea Mare de Criș	-	1.500.000,00	2015	2020
13	Pietruire drumuri de acces la terenuri agricole pe raza comunei Șuncuiș Cca. 40 km	-	1.500.000,00	2015	2020
14	Modernizare DC 36 Suncuiș - Zecehotare (cătun Cărmăzan)	-	1.200.000,00	În execuție	
15		-	1.500.000,00	2015	2020
II. Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii locale de alimentare cu apă și canalizare					
1	Îmbunătățire infrastructură apă/apă uzată în com, Șuncuiș, jud. Bihor	-	5.772.000,00	În execuție	
2	Extindere rețea de canalizare menajeră sat Șuncuiș - zonele "Izbândiș", "Recea", "Lazurel", și satul Zecehotare - partial		1.300.000,00	2015	2020
III. Amenajare rețea hidrografică					

1	Regularizare Valea Izbândiș	SF realizat	3.812.293,19	2015	2020
2	Regularizare Valea Mughirus – sat Bălnaca		3.000.000,00	2015	2020
3	Regularizare pârau Sohodol		3.000.000,00	2015	2020
4	Regularizare Valea Letii		3.000.000,00	2015	2020
5	Regularizare Valea Maguran		3.000.000,00	2015	2020
IV. Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii locale de alimentare cu energie electric					
1	Extindere rețea de energie electrică în Comuna Șuncuiuș	-	1.800.000,00	2015	2020
2	Infiintare parc fotovoltaic	-	2.000.000,00	2015	2020
3	Realizare microhidrocentrală fără baraj pe râul Crișul Repede, putere instalată 0,5 MWH,	SF realizat	5.000.000,00	2015	2020
4	Realizare microhidrocentrală fără baraj în loc Șuncuiuș, zona "Ciunta"		5.000.000,00	2015	2020
5	Modernizare și extindere rețele de iluminat public în localitățile comunei Șuncuiuș		5.000.000,00	2015	2020
V. Dezvoltarea durabilă și promovarea turismului					
1	Înființare centru de informare turistică în comuna Șuncuiuș	-	200.000,00	2015	2020
2	Amenajare cale ferată cu ecartament îngust Șuncuiuș – Valea Misidului	-	500.000,00	2015	2020
3	Reamenajare turistică Peștera Unguru Mare	-	200.000,00	2015	2020

4	Amenajare infrastructură turistică pentru deservirea peșterii Vântului		200.000,00	2015	2020
5	Amenajarea centrului Comunei Șuncuiuș	-	150.000,00	2015	2020
6	Amenajare camping zona peșterii Unguru Mare	-	50.000,00	camping	camping
7	Amenajare camping turistic zona "Ciunta"	-	50.000,00	camping	camping
8	Amenajare trasee turistice pentru plimbări		200.000,00	2015	2020
9	Amenajare traseu ciclism (Mountain-Bike)		200.000,00	2015	2020
10	Amenajare bază de agrement – Șuncuiuș		200.000,00	2015	2020
VI. Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii sociale					
1	Construire locuințe sociale pentru grupuri sociale defavorizate	-	500.000,00	2015	2020
2	Construire centru social pentru persoane vârstnice		300.000,00	2015	2020
3	Amenajare parc de joacă pentru copii		20.000,00	2015	2020
4	Amenajare spații verzi		30.000,00	2015	2020
5	Amenajare centru de facilități pentru petrecerea timpului liber		100.000,00	2015	2020
6	Modernizare amplasamente medicale		100.000,00	2015	2020
VII. Păstrarea și promovarea meșteșugurilor și tradițiilor populare					
1	Extindere și modernizare Cămine Culturale în Loc.	-	1.250.000,00	2015	2020

	Șuncuiuș Bălnaca, Zecehotare și Bălnaca Grosi				
2	Înființarea Muzeului Satului	-	100.000,00	2015	2020
3	Construire centru cultural multifuncțional		200.000,00	2015	2020
4	Înființare tabără pentru promovarea mestesugurilor tradiționale		200.000,00	2015	2020
VIII. Dezvoltarea și modernizarea rețelei școlare					
1	Modernizare și extindere Liceul Tehnologic nr. 1 Șuncuiuș	-	200.000,00	2015	2020
2	Realizare grădiniță cu program prelungit	-	250.000,00	2015	2020
3	Modernizare grădiniță cu program normal – Șuncuiuș		50.000,00	2015	2020
4	Modernizare clădire Școala Zece Hotare		50.000,00	2015	2020
5	Modernizare clădire Școala Pojorâta		50.000,00	2015	2020
6	Amenajare tabără scolară		50.000,00	2015	2020
IX. Protecția mediului					
1	Stabilizare zone cu alunecări de teren	-	1.500.000,00	2015	2020
2	Ecologizare halde de steril	-	300.000,00	2015	2020
3	Înființare perdele forestiere pentru protecția drumurilor și localităților		200.000,00	2015	2020
4	Extindere rețea de colectare a deșeurilor		200.000,00	2015	2020
5	Amenajare puncte pentru colectarea selectivă a		30.000,00	2015	2020

	deșeurilor				
X. Dezvoltarea sectorului agro-alimentar					
1	Modernizare și extindere piață agroalimentară	-	30.000,00	2015	2020
2	Înființare centru de colectare a laptelui	-	25.000,00	2015	2020
3	Atragerea de investitori în domeniul agricol	-	-	2015	2020
4	Stimularea dezvoltării fermelor de subzistență, a fermelor mici și mijlocii.	-	-	2015	2020
5	Construire centru pentru colectarea fructelor de pădure	-	-	2015	2020

5. Alocări financiare în perioada 2014 - 2020 conform Programului Național de Dezvoltare

A. Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020

PNDR răspunde la 3 dintre provocările de dezvoltare stabilite prin Acordul de Parteneriat:

- I. Competitivitatea și dezvoltarea locală
- II. Oamenii și societatea
- III. Infrastructura
- IV. Resursele
- V. Administrația și guvernarea

Obiective strategice.

PNDR (finanțat din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală) susține dezvoltarea strategică a spațiului rural prin abordarea strategică a următoarelor obiective:

- OS1 Restructurarea și creșterea viabilității exploatațiilor agricole (P2+P3);
- OS2 Gestionarea durabilă a resurselor naturale și combaterea schimbărilor climatice (P4 +P5);
- OS3 Diversificarea activităților economice, crearea de locuri de muncă, îmbunătățirea infrastructurii și serviciilor pentru îmbunătățirea calității vieții în zonele rurale (P6);

Îndeplinirea obiectivelor strategice din PNDR 2014-2020 se va realiza prin cele 6 priorități de dezvoltare rurală:

- P1 Încurajarea transferului de cunoștințe și a inovării în agricultură, în silvicultură și în zonele rurale;
- P2 Creșterea viabilității exploatațiilor și a competitivității tuturor tipurilor de agricultură în toate regiunile și promovarea tehnologiilor agricole inovative și a gestionării durabile a pădurilor;

- P3 Promovarea organizării lanțului alimentar, inclusiv procesarea și comercializarea produselor agricole, a bunăstării animalelor și a gestionării riscurilor în agricultură
- P4 Refacerea, conservarea și consolidarea ecosistemelor care sunt legate de agricultură și silvicultură;
- P5 Promovarea utilizării eficiente a resurselor și sprijinirea tranziției către o economie cu emisii reduse de carbon și rezilientă la schimbările climatice în sectoarele agricol, alimentar și silvic;
- P6 Promovarea incluziunii sociale, reducerea sărăciei și dezvoltare economică în zonele rurale.

Măsuri de investiții în sectorul agricol, în întreprinderi rurale și infrastructură rurală

M4 Investiții în active fizice – 2,071mld euro (FEADR + contribuție națională)

- *sM 4.1 Investiții în exploatații agricole – contribuție OT 3 și OT 4*
- *sM 4.2 Investiții pentru procesarea/marketingul produselor agricole – contribuție OT 3 și OT 8*
- *sM 4.3 Investiții pentru dezvoltarea, modernizarea și adaptarea infrastructurii agricole și forestiere – contribuție OT 3 și OT 5*

M6 Dezvoltarea exploatațiilor și a întreprinderilor – 0,993 mld (FEADR + contribuție națională)

- *sM 6.1 Sprijin pentru instalarea tinerilor fermieri – contribuție OT 3*
- *sM 6.2 Sprijin pentru înființarea de activități neagricole în zone rurale - contribuție OT 8*
- *sM 6.3 Sprijin pentru dezvoltarea fermelor mici – contribuție OT 3*
- *sM 6.4 Investiții în crearea și dezvoltarea de activități neagricole – contribuție OT 4 și OT 8*

- *sM 6.5 Plăți pentru fermierii eligibili în cadrul schemei pentru micii fermieri care-și transferă definitiv exploatarea altui fermier - contribuție OT 3*

M7 Servicii de bază și reînnoirea satelor în zonele rurale – 1,298 mld euro (FEADR + contribuție națională)

- *sM 7.2 Investiții în crearea și modernizarea infrastructurii de bază la scară mică – contribuție OT 9*
- *sM 7.6 Investiții asociate cu protejarea patrimoniului cultural – contribuție OT 9*

Pentru realizarea obiectivului strategic 1, prin măsurile PNDR vor fi finanțate următoarele categorii de intervenție:

- Înființarea, extinderea și modernizarea dotărilor la nivel de fermă (clădiri, drumuri de acces, irigații, tehnologii de reducere a poluării și producție de energie din surse regenerabile, facilități de depozitare, comercializare și procesare, inclusiv în contextul lanțurilor scurte, etc.);
- Investiții în procesare și comercializare, inclusiv în eficiență energetică, marketing, depozitare, condiționare, adaptare la standarde, etc;
- Sprijin pentru restructurarea fermelor, în special a celor mici, și întinerirea generațiilor de fermieri;
- Gestionarea riscurilor în sectorul agro-alimentar;
- Activități consiliere și formare, realizate inclusiv prin intermediul grupurilor de producători.

Pentru realizarea obiectivului strategic 3, prin măsurile PNDR vor fi finanțate următoarele categorii de intervenție:

- Sprijin pentru realizarea de investiții pentru microîntreprinderi și întreprinderi mici non-agricole în zonele rurale;
- Îmbunătățirea infrastructurii locale (sisteme de alimentare cu apă, canalizare, drumuri locale), infrastructură educațională, medicală și socială;
- Restaurarea și conservarea moștenirii culturale;

- Sprijin pentru strategii generate la nivel local, care asigură abordări integrate pentru dezvoltarea locală;

M8 Investiții în dezvoltarea zonelor forestiere și ameliorarea viabilității pădurilor - 124,3 mil euro (FEADR + contribuție națională)

- sM 8.1 Împădurirea și crearea de suprafețe împădurite – contribuție la OT 4
- M10 Plăți pentru agro mediu și climă – 999,9 mld euro - contribuție la OT 5 și OT 6
- sM 10.1 Plăți de agro-mediu și climă
- sM 10.2 Conservarea resurselor genetice animale locale în pericol de abandon

M11 Agricultură ecologică- 236,1 mil euro -contribuție la OT 5 și OT 6

- sM 11.1 Sprijin pentru conversia la metodele de agricultură ecologică
- sM 11.2 Sprijin pentru menținerea practicilor de agricultură ecologică

M13 Plăți pentru zone care se confruntă cu constrângeri naturale sau cu alte constrângeri specifice -1,330 mld euro -contribuție la OT 5 și OT 6

- sM 13.1 Plăți compensatorii în zona montană
- sM 13.2 Plăți compensatorii pentru zone care se confruntă cu constrângeri naturale semnificative
- sM 13.3 Plăți compensatorii pentru zone care se confruntă cu constrângeri specifice

M15 Servicii de silvomediu, servicii climatice și conservarea pădurilor- 117,6 mil euro - contribuție la OT 5 și OT 6

- sM 15.1 Plăți pentru angajamente de silvo-mediu

M 19 - LEADER – 724,8 mil euro (FEADR + contribuție națională)- contribuție OT 9

- sM 19.1 Sprijin pregătitor
- sM 19.2 Sprijin pentru implementarea acțiunilor în cadrul strategiei de dezvoltare locală
- sM 19.3 Pregătirea și implementarea activităților de cooperare ale Grupului de Acțiune Locală

- *SM 19.4 Sprijin pentru cheltuieli de funcționare și animare*

B. Programul Operațional Regional

POR are ca obiectiv general creșterea competitivității economice și îmbunătățirea condițiilor de viață ale comunităților locale și regionale prin dezvoltarea mediului de afaceri, a condițiilor infrastructurale și serviciilor, care să asigure o dezvoltare sustenabilă a regiunilor, capabile să gestioneze în mod eficient resursele, să valorifice potențialul de inovare și de asimilare a progresului tehnologic. Acest obiectiv va fi atins prin finantarea următoarelor axe:

Axa Prioritară 1 - Promovarea transferului tehnologic

Tipuri de activități

- crearea, modernizarea și extinderea infrastructurilor de inovare și transfer tehnologic, inclusiv dotare

Potențiali beneficiari

- Entități juridic constituite care desfășoară sau își creează o infrastructură cu rol de transfer tehnologic

Axa Prioritară 2 – Îmbunătățirea competitivității IMM-urilor

Tipuri de activități

- construcția/ modernizarea și extinderea spațiului de producție/servicii IMM, inclusiv dotare cu instalații, echipamente (inclusiv sisteme IT), utilaje, mașini, inclusiv noi tehnologii
- crearea/ modernizarea/ extinderea incubatoarelor/ acceleratoarelor de afaceri, inclusiv dezvoltarea serviciilor aferente

Potențiali beneficiari

- IMM –uri

Axa Prioritară 3 – Eficiență energetică în clădiri publice

Tipuri de activități

- eficiență energetică a clădirilor publice, inclusiv măsuri de consolidare a acestora

Potențiali beneficiari

- autorități publice centrale și locale

Axa Prioritară 4 – Sprijinirea dezvoltării urbane

Tipuri de activități

- eficiență energetică a clădirilor rezidențiale, inclusiv măsuri de consolidare a acestora
- investiții în iluminatul public
- măsuri pentru transport urban (căi de rulare/ piste de bicicliști/ achiziție mijloace de transport ecologice/ electrice, etc.)
- regenerarea și revitalizarea zonelor urbane (modernizare spații publice, reabilitare clădiri/ terenuri abandonate, centre istorice, etc)

Potențiali beneficiari

- autorități publice locale – mediul urban

Axa Prioritară 5 – Conservarea, protecția și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural

Tipuri de activități

- restaurarea, protecția și valorificarea patrimoniului cultural

Potențiali beneficiari

- autorități publice locale
- autorități publice central
- ONG – uri
- unități de cult
- parteneriate

Axa Prioritară 6 – Îmbunătățirea infrastructurii rutiere de importanță regională și locală

Tipuri de activități

- reabilitarea și modernizarea rețelei de drumuri județene care asigura conectivitatea, directă sau indirectă cu rețeaua TEN-T
- construcția / reabilitarea / modernizarea șoselelor de centură cu statut de drum județean aflate pe traseul drumului județean respectiv

Potențiali beneficiari

- autorități publice locale (C)

Axa Prioritară 7 – Diversificarea economiilor locale prin dezvoltarea durabilă a turismului

Tipuri de activități

- valorificarea economică a potențialului turistic balnear
- valorificarea economică a potențialului turistic cu specific local
- infrastructură turistică publică de agrement

Potențiali beneficiari

- autorități publice locale
- parteneriate

Axa Prioritară 8 – Dezvoltarea infrastructurii de sănătate și sociale

Tipuri de activități

- construcția de spitale regionale
- reabilitarea/modernizarea/ dotarea cu echipamente a spitalelor județene de urgență
- reabilitarea/modernizarea/extinderea/dotarea infrastructurii de servicii medicale (ambulatorii, unități de primiri urgențe)

- construirea/reabilitarea/modernizarea/ dotarea centrelor comunitare de intervenție integrată
- reabilitarea/ modernizarea/ dotarea infrastructurii de servicii sociale fără componentă rezidențială
- construcție/reabilitare de locuințe de tip familial, apartamente de tip familial, locuințe protejate etc.

Potențiali beneficiari

- autorități publice locale
- furnizori de servicii sociale de drept public și privat, acreditați conform legii
- parteneriate

Axa Prioritară 9 – Sprijinirea regenerării economice și sociale a comunităților defavorizate din mediul urban

Tipuri de activități

- Acțiuni integrate prin:
 - Construirea/reabilitarea/modernizarea locuințelor sociale
 - Investiții în infrastructura de sănătate, educație și servicii sociale
 - Stimularea ocupării - activități de economie socială
 - Activități de dezvoltare comunitară integrată – activități de informare, consiliere

Potențiali beneficiari

- Parteneriate (grup de acțiune locală) între:
 - Unități administrativ-teritoriale (APL)
 - Furnizorii de servicii sociale de drept public sau privat, acreditați conform legii;
 - ONG-uri,

Axa Prioritară 10 – Dezvoltarea infrastructurii educaționale

Tipuri de activități

- construcția/ reabilitarea/ modernizarea/ echiparea infrastructurii educaționale antepreșcolare (creșe), preșcolare (gradinițe) și a celei pentru învățământul general obligatoriu (școli I- VIII)
- reabilitarea/ modernizarea/ extinderea/ echiparea infrastructurii școlilor profesionale, liceelor tehnologice
- reabilitarea/ modernizarea/ extinderea/ echiparea infrastructurii educaționale universitare

Potențiali beneficiari

- unități administrativ-teritoriale (APL)
- instituții de învățământ superior de stat

Axa Prioritară 11 – Îmbunătățirea activității cadastrale

Tipuri de activități

- Proiect major elaborat pentru o implementare în trei faze:
 - Integrarea datelor existente și extinderea înregistrării sistematice în zonele rurale ale României;
 - Servicii îmbunătățite de înregistrare cadastrală;
 - Management, Strategie și Tactici;

Potențiali beneficiari

- ANCPI

Axa Prioritară 12 – Asistență tehnică

Tipuri de activități

- sprijinirea Autorității de Management și a Organismelor Intermediare pentru implementarea diferitelor etape ale POR;
- activități de publicitate și informare specifice POR

Potențiali beneficiari

- autoritatea de management POR
- organisme intermediare POR

C. Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014 – 2020

POCA își propune să contribuie la crearea unei administrații publice moderne, capabilă să faciliteze dezvoltarea socio-economică a țării, prin intermediul unor servicii publice, investiții și reglementări de calitate, contribuind la atingerea obiectivelor strategiei Europa 2020. Pentru a putea îndeplini acest rol, administrația publică are nevoie de resurse umane competente și bine gestionate, un management eficient și transparent al cheltuielilor publice, o structură instituțional-administrativă adecvată, precum și de proceduri clare, simple și redictibile de funcționare. O astfel de administrație trebuie să fie capabilă să ofere decidenților politici instrumentele necesare fundamentării și implementării unor politici publice în interesul cetățenilor. În plus față de obiectivul tematic stabilit, sprijinul din POCA va contribui, de asemenea, la următoarele obiective tematice:

Obiectivul tematic 2: îmbunătățirea accesului și a utilizării și creșterea calității TIC POCA va sprijini măsuri de pregătire a cadrului orizontal de dezvoltare al e-guvernării și al creșterii calității TIC în administrație. Utilizarea acestor sisteme (de e-guvernare și TIC) au ca scop, pe de o parte, reducerea timpului de răspuns a autorităților și instituțiilor publice la provocările apărute, și pe de altă parte, apropierea mai mare de cetățean și mediul de afaceri, prin facilitarea accesului la serviciile publice oferite de acestea.

Obiectivul tematic 5: promovarea adaptării la schimbările climatice, a prevenirii și a gestionării riscurilor.

Sistemul național de management al situațiilor de urgență este un sistem caracterizat printr-o responsabilitate partajată între mai mulți actori și necesită un sistem de coordonare inter-instituțional, organizat pe niveluri sau domenii de competență. Acest

obiectiv va fi susținut prin activități care vor consolida capacitatea de management al riscurilor al autorităților administrației publice, în principal prin asigurarea prevenirii riscurilor generatoare de situații de urgență, prin evitarea manifestării acestora și prin reducerea frecvenței de producere ori limitare a consecințelor lor.

Obiectivul tematic 6: conservarea și protecția mediului și promovarea utilizării eficiente a resurselor. Acest obiectiv va fi susținut de activități privind dezvoltarea și implementarea de politici și strategii la toate nivelurile administrative, precum și sisteme și proceduri pentru coordonarea acestora de către autoritățile administrației publice. Așa cum este menționat și în Acordul de parteneriat, POCA va susține măsuri pentru dezvoltarea capacității administrative a instituțiilor și autorităților publice implicate în evaluarea și adoptarea de planuri de management Natura 2000, precum și revizuirea și simplificarea procedurilor aferente.

Obiectivul tematic 7: promovarea sistemelor de transport durabile și eliminarea blocajelor din cadrul infrastructurilor rețelelor majore.

Acest obiectiv va fi sprijinit prin acțiuni de elaborare și implementare a strategiilor și politicilor în domeniul siguranței transportului.

POCA va susține măsuri de creare și implementare de soluții de inovare socială în contextul reformei administrației publice. Totodată va susține atât parteneriatele de interes public cât și sectorul non-profit în dezvoltarea de instrumente de monitorizare și evaluare independentă a serviciilor publice, în dezvoltarea și/sau aplicarea mecanismelor de consultare a autorităților și instituțiilor publice cu ONG-uri, parteneri sociali și instituții de învățământ superior acreditate în elaborarea politicilor și strategiilor la nivel local precum și în dezvoltarea de mecanisme/ proceduri/ instrumente de consolidare a cadrului dialogului social și civic.

D. Programul Operațional Capital Uman susține creșterea economică incluzivă, prin investiții în:

- Încurajarea ocupării și a mobilității forței de muncă, în special în rândul tinerilor și a persoanelor situate în afara pieței muncii
- Promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei
- Susținerea educației, dezvoltarea competențelor și încurajarea învățării pe tot parcursul vieții

Axe prioritare Programul Operational Capital Uman:

AP 1: Inițiativa locuri de muncă pentru tineri

AP 2: Îmbunătățirea situației tinerilor din categoria NEETs

Măsuri:

- Servicii personalizate de informare, consiliere și orientare pentru identificarea celor mai bune opțiuni de sprijin – educație, formare, ocupare - sau, acolo unde este posibil sau necesar, o combinație a celor trei opțiuni de sprijin
- Programe de formare profesională
- Evaluare și certificare pentru recunoașterea competențelor dobândite în context informal și non-formal
- Stimulente financiare pentru angajatori, pentru a crea locuri de muncă pentru tinerii NEETs, inclusiv pentru a crea scheme de ucenicie și stagii
- Sprijin financiar pentru înființarea de întreprinderi
- Consiliere și formare în domeniul antreprenoriatului
- Sprijin financiar pentru tinerii care găsesc un loc de muncă într-o altă zonă/regiune prin prime de mobilitate și/sau de instalare

AP 3: Locuri de muncă pentru toți

Grup țintă

- Persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, în special:
 - șomerii pe termen lung
 - persoanele inactive

- lucrătorii în vârstă (55-64 ani)
- persoanele de etnie romă
- persoanele cu dizabilități
- alte grupuri vulnerabile
- persoanele din mediul rural

Categoriile de intervenții prevăzute

- Îmbunătățirea participării pe piața muncii pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă și a celor inactive, vizând în special șomerii pe termen lung, lucrătorii în vârstă (55-64 ani), persoanele de etnie romă, persoanele cu dizabilități, persoanele din mediul rural și alte grupuri vulnerabile.
- Creșterea ocupării prin încurajarea antreprenoriatului și a înființării de întreprinderi
- Stimularea participării angajatorilor la formarea profesională a angajaților
- Adaptarea la schimbare a lucrătorilor, întreprinderilor și a antreprenorilor
- Modernizarea SPO

AP 4: Incluziunea socială și combaterea sărăciei

Activități vizate:

- *Educație*, stimulente pentru ucenicie și stagii, sprijin pentru dezvoltarea de întreprinderi sociale de inserție, sprijinirea dezvoltării de servicii sociale, precum și de servicii comunitare integrate *medicale și sociale* furnizate la nivelul comunității, acțiuni de facilitare și mediere a relațiilor dintre diverșii actori relevanți.
- Creșterea incluziunii sociale a grupurilor vulnerabile
- Dezvoltarea economiei sociale și promovarea antreprenoriatului social
- Îmbunătățirea calității și accesului la servicii sociale și de asistență medicală
- Creșterea calității serviciilor oferite la nivelul comunității (*accent pe tranziția de la sistemul instituționalizat către serviciile oferite la nivelul comunității*)

AP 5: CLLD

Măsuri integrate destinate comunităților aflate în risc de sărăcie

Grup țintă:

Persoanele expuse riscului de sărăcie și excluziune socială, în special:

- Copiii
- Șomerii și persoanele cu venituri foarte scăzute
- Persoanele vârstnice
- Populația de etnie romă
- Persoanele cu dizabilități

Orientări principale

Apeluri comune POCU/POR (urban) și POCU/PNDR (rural) pentru intervenții integrate

- Prioritate pentru comunitățile cu populație romă semnificativă
- Încurajarea dezvoltării economiei sociale, inclusiv a antreprenoriatului social, inclusiv prin utilizarea instrumentelor financiare
- Introducerea mecanismelor de tip *global grant*, alături de apelurile de proiecte

AP 6: Educație și competențe

Reducerea și prevenirea abandonului școlar timpuriu și promovarea accesului la învățământul preșcolar, primar și secundar de calitate

- Îmbunătățirea calității și a eficienței învățământului terțiar și a accesului la acestea
- Creșterea accesului egal la învățarea pe tot parcursul vieții

E. Programul Operațional Competitivitate (finanțat prin

FEDR) susține creșterea inteligentă, promovarea economiei bazate pe cunoaștere și inovare, prin investiții în:

- Consolidarea cercetării, dezvoltării tehnologice și inovării
- Sporirea utilizării, calității și accesului la tehnologiile informației și comunicațiilor

PO Competitivitate răspunde la 4 dintre provocările de dezvoltare stabilite prin Acordul de Parteneriat:

I. Competitivitatea și dezvoltarea locală

II. Oamenii și societatea

III. Infrastructura

IV. Resursele

V. Administrația și guvernarea

Axa Prioritară 1 - Cercetare, dezvoltare tehnologică și inovare (CDI) în sprijinul competitivității economice și dezvoltării afacerilor

- 1.1. Promovarea investițiilor în C&I, dezvoltarea de legături și sinergii între întreprinderi, centrele de cercetare și dezvoltare și învățământul superior.
- 1.2. Îmbunătățirea infrastructurilor de cercetare și inovare (C&I) și a capacităților pentru a dezvolta excelența în materie de C&I și promovarea centrelor de competență

Axa Prioritară 2 - Tehnologia Informației și Comunicațiilor (TIC) pentru o economie digitală competitivă

- 2.1. Consolidarea aplicațiilor TIC pentru guvernare electronică, e-learning, incluziune digitală, cultură online și e-sănătate.
- 2.2. Dezvoltarea produselor și serviciilor TIC, a comerțului electronic și a cererii de TIC;
- 2.3. Extinderea conexiunii în bandă largă și difuzarea rețelelor de mare viteză, precum și sprijinirea adoptării tehnologiilor emergente și a rețelelor pentru economia digitală.

F. Programul Operațional Infrastructura Mare 2014-2020 cuprinde nouă Axe Prioritare:

Transport

AP1 – Dezvoltarea rețelei TEN-T pe teritoriul României

AP2 – Creșterea accesibilității regionale prin conectarea la TEN-T

AP3 – Dezvoltarea unui sistem de transport sigur și prietenos cu mediul

Pentru axa Transport, Autoritățile publice locale sunt beneficiari eligibili în următoarele situații:

- Centrele intermodale (validate de MPGT): autorități publice locale, Ministerul Transporturilor, unitățile din coordonarea sau sub autoritatea MT. Operarea infrastructurii intermodale poate fi concesionată mediului privat
- Siguranța rutieră: Autoritățile publice locale care gestionează infrastructura din interiorul localităților, infrastructură rutieră de tip drum național care face legături interurbane

Mediu și schimbări climatice

AP4 – Protecția mediului și promovarea utilizării eficiente a resurselor Investiții în sectorul apă și apă uzată pentru a îndeplini cerințele acquis-ului de mediu al UE, prin continuarea dezvoltării proiectelor de integrare de apă și apă uzată

- *Investiții în sectorul deșeuri pentru a îndeplini cerințele acquis-ului de mediu al UE, prin continuarea dezvoltării proiectelor de management integrat al deșeurilor de la nivelul județelor.*

AP5 – Protejarea și conservarea biodiversității, decontaminarea siturilor poluate istoric și monitorizarea calității aerului

Măsurile non-structurale, orientate spre combaterea riscurilor generate de schimbările climatice (în special inundații și secetă), completate prin proiecte de infrastructură (amenajarea cursurilor râurilor, îndiguiri etc.)

- *Investiții pentru reducerea eroziunii costiere pe malul Mării Negre*
- *Dezvoltarea capacității de răspuns în situații de urgență a serviciilor profesionale și voluntare*

AP6 – Promovarea adaptării la schimbările climatice, prevenirea și gestionarea riscurilor

Energie curată și eficiență energetică

AP7 – Energie sigură și curată pentru o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon

Realizarea și modernizarea capacităților de producție a:

- *energiei electrice și termice în centrale pe biomasă/biogaz (inclusiv proiecte integrate: producție și transport/distribuție)*
- *energiei termice în centrale geotermale (inclusiv proiecte integrate: producție și transport/distribuție)*
 - *Consolidarea rețelelor de distribuție a energiei electrice, în scopul preluării energiei produse din resurse regenerabile în condiții de siguranță a funcționării SEN*
 - *Realizarea de centrale electrice de cogenerare de înaltă eficiență, pentru consum propriu*
 - *Implementarea distribuției inteligente pentru consumatori rezidențiali de energie electrică (proiecte demonstrative derulate de cei 8 distribuitori regionali de energie electrică)*
 - *Monitorizarea consumului de energie la nivelul unor platforme industriale prin contorizare inteligentă*

AP 8 – Sisteme inteligente și sustenabile de transport al energiei electrice și gazelor naturale Infrastructură în regiunea București – Ilfov

AP 9 – Dezvoltarea infrastructurii urbane în București - Ilfov

Pentru atingerea obiectivelor stabilite în strategia de dezvoltare, autoritățile locale ale Comunei Șuncuiuș vor încerca să se plieze pe cât mai multe din domeniile finanțate în cadrul programelor de finanțare disponibile în perioada 2014 - 2020.

Obiectivele strategice stabilite, reflectă scopurile de dezvoltare pe termen lung, reușind să facă trecerea de la viziunea largă, declarată în formularea misiunii, la proiecte și planuri specifice. Cu alte cuvinte obiectivele reprezintă scopuri măsurabile aliniate misiunii și strategiei. Ele fac trecerea de la „general” la „particular” prin faptul că se constituie în pași practici și măsurabili realizați în atingerea misiunii și a viziunii.

Prin intermediul obiectivelor strategice organizația trece de la motiv la acțiune, și ajunge să cunoască în ce direcție se îndreaptă, totodată putând măsura progresul realizat. Lipsa obiectivelor strategice generează o activitate de dezvoltare necoordonată, cu puține șanse de succes.